

MEDITACIÓ A L'ENTORN DE LA TEOLOGIA PASTORAL

Ramon PRAT I PONS

En els anys setanta vaig fer una investigació teològica sobre els universitaris i la fe.¹ La recerca tenia tres parts: l'elaboració d'una mostra a l'entorn de les actituds dels estudiants de la Universitat de Barcelona davant les diverses dimensions de la seva vida (experiències satisfactòries i de frustració en la família, l'estudi, els amics, la parella, diversió, societat, política, religió, etc.), una anàlisi antropològica sobre les obertures i els tancaments d'aquell col·lectiu universitari envers la fe cristiana, i una interpretació teològica de la realitat observada i analitzada.

L'objectiu final de la recerca era l'elaboració d'un informe teològic sobre la realitat concreta dels universitaris en l'etapa immediatament posterior a la revolució del maig de 1968. Era una recerca teològica que estudiava les obertures i els tancaments d'una realitat antropològica concreta envers la Paraula de Déu. La investigació, doncs, partia d'una reflexió antropològica sobre una realitat humana concreta, i com a punt d'arribada cercava l'elaboració d'una teologia pastoral, capaç d'acompanyar la comunitat cristiana en la seva acció quotidiana de cara a l'evangelització dels universitaris.²

La hipòtesi de la recerca va constatar l'emergència de la consciència crítica entre els universitaris que intentaven superar una actitud ingènua davant la vida per tal de fer un nou projecte del món a nivell conscient. Aquesta transformació de la consciència explicava el tancament progressiu dels universitaris envers l'Església i, en qüestionar la mediació eclesial, també envers la Paraula de Déu i la fe.

La raó del tancament era la manca d'un llenguatge religiós entenedor per a la cultura viscuda en aquell moment històric i el distanciament entre l'Església

---

1. Tesi doctoral de teologia que va ser publicada amb el títol *Fe i universitat d'avui. Informe teològic* (L'Home Nou 44), Barcelona: Nova Terra 1977, 452 pp.

2. *Ibid.*, 20-23.

i les seves necessitats vitals existencials sentides. La situació plantejava, doncs, la necessitat urgent d'una nova formulació teològica i d'una acció pastoral adequada a les noves necessitats del món. En resum podem dir que el procés de canvi demanava una teologia feta des de la realitat i per a il·luminar la realitat.

La formulació de la hipòtesi de la recerca era la següent:

«Ha aparegut la consciència crítica en tota una zona de les persones humanes –els universitaris– que pretenen sortir d'un estat de coses sabudes i viscudes a mitges, i que volen fer un nou projecte del món a nivell conscient.»³

L'aportació més específica de la tesi –tal com ja vaig afirmar en la defensa pública– va ser el mètode teològic emprat. Es tractava d'una metodologia teològica, que actualment ja és utilitzada per més gent, i que s'anomena «lectura creient de la realitat».⁴

Les aportacions del teòleg Bernard Lonergan a l'entorn del mètode teològic en general, publicades en el llibre *Method in Theology*,⁵ em van oferir un fonament estrictament acadèmic per a donar suport a la metodologia teològica concreta que vaig utilitzar.

La transformació de la consciència ingènua repercutia en la vivència religiosa i demanava un nou tipus de reflexió teològica que, sense renunciar a la seva identitat o fonament en la Paraula de Déu, estigués més atenta a mostrar la relació de la fe amb la vida concreta que no pas a demostrar la fe mitjançant una reflexió abstracta, racionalista i atemporal. La reflexió a partir de la hipòtesi esmentada va aportar alguns elements teològics importants de cara a aquest objectiu.

No és ara el moment de fer una avaluació global de les conclusions de la recerca, perquè això demana un estudi històric comparatiu, metòdic i sistemàtic. És un treball teològic que ja he començat a fer i que m'ocuparà els propers anys. Tanmateix, al llarg d'aquests vint-cinc anys he anat verificant en la realitat quotidiana i en l'experiència de cada dia moltes de les conclusions finals de la recerca.

Entre les conclusions assolides crec que n'hi ha una que val la pena de subratllar i és la urgència de relacionar la teologia amb els problemes de la societat actual i amb les necessitats de les persones concretes sense renunciar a l'estatut propi de la teologia que és reflexionar a partir de la Paraula de Déu. Podem dir que la recerca teològica avui, per a ser significativa, ha de passar pels camins de la humanització.

En aquest estudi teològic –utilitzant també la metodologia de la lectura creient de la realitat– em proposo de fer una meditació a l'entorn de la teologia

3. *Ibíd.*, 172.

4. Ramon PRAT I PONS, *La misión de la Iglesia en el mundo* (Formación de Catequistas 11), Madrid: S. M. 1989, 166 pp.

5. Bernard LONERGAN, *Method in Theology*, London: Darton, Longman & Todd 1971.

pastoral, el seu lloc en la vida quotidiana de l'Església i davant els problemes de les persones i de la societat contemporània. La raó de la reflexió és que els reptes i les necessitats teològiques intuïdes i treballades fa quasi trenta anys en la recerca feta entre els universitaris, avui són els reptes i les necessitats que afecten tota l'Església i, també, tota la societat occidental en general.⁶

En una primera part descriuré la problemàtica antropològica, teològica, espiritual i pastoral que vivim actualment. Analitzaré també, encara que breument, les causes i els signes d'esperança de la situació present.

En una segona part, reflexionaré sobre alguns dels principis fonamentals i dels criteris orientadors que neixen de la Paraula de Déu de cara a fer una reflexió teològica arrelada en la mateixa Paraula i, al mateix temps, en la praxi diària.

Finalment, faré alguns suggeriments per tal de traduir els principis i els criteris en directrius operatives.

I. PROBLEMÀTICA

Ha passat un quart de segle des que vaig acabar la recerca de la tesi. Un quart de segle és un període de temps suficientment llarg per a verificar la validesa de les conclusions en l'experiència diària. Per això, penso que val la pena fer una valoració sobre aquesta línia de treball teològic, perquè pot ser interessant de cara a enfortir la relació entre la teologia i la vida, i, en definitiva, entre l'Església i la societat.

Durant aquests anys, a partir de la realitat pastoral concreta viscuda, de l'acompanyament de múltiples experiències pastorals locals, nacionals i internacionals, a partir d'estudis publicats en llibres⁷ i articles⁸ on he anat formulant el meu pensament, és a dir, a partir d'una reflexió teològica permanent i continuada, he anat verificant la hipòtesi teològica de la tesi tot confirmant alguns aspectes i descobrint, també, algunes mancances i uns nous reptes plantejats en la vida diària actual.

---

6. El Concili Provincial Tarraconense, celebrat l'any 1975, va ser una presa de consciència col·lectiva d'aquesta problemàtica i la recerca de camins de superació de la separació entre la fe i la vida, la societat i l'Església. Vegeu les 170 resolucions aprovades i especialment les prioritàries.

7. Entre les meves publicacions d'aquests anys, hom pot veure, especialment: *Compartir la joia de la fe. Propostes per a una teologia pastoral*, Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya – Herder 1985 (trad. castellana: *Compartir la alegría de la fe. Sugerencias para una teología pastoral*, Salamanca: Secretariado Trinitario 1988); *Tratado de teología pastoral. Compartir la alegría de la fe*, Salamanca: Secretariado Trinitario 1995; *El dinamismo de la comunión eclesial*, Salamanca: Secretariado Trinitario 1989; *La misión de la Iglesia en el mundo*, Madrid: S. M. 1989; *Rentar els peus. Diàlegs interiors postconciliars*, Lleida: Pagès Editors 1996 (trad. castellana: ... *Y les lavó los pies. Una antropología según el evangelio*, Lleida: Milenio 1997).

8. Vegeu, especialment l'article «La praxi, lloc teològic», *Qüestions de Vida Cristiana* 93 (1978) 110-119.

La verificació positiva bàsica, antropològica i teològica, ha consistit a confirmar la necessitat de fer un nou projecte de món a nivell conscient. Aquesta necessitat de viure conscientment i de ser subjectes de la pròpia vida és encara més urgent avui que en els anys setanta. Efectivament, aquestes darreres dècades, després d'un temps durant el qual aquesta necessitat de refer el món a nivell conscient va ser treballada per part de molta gent, ha entrat en una crisi profunda. En l'actualitat, aparentment, estem vivint un procés individualista que està més pendent de l'immediatisme pragmàtic que no pas de la recerca d'una societat autònoma i justa. Val a dir, però, que, si bé sembla que hom ha renunciat a la recerca, aquesta renúncia és més aparent que real i respon més a la fatiga dels intents frustrats i a la manca d'un mètode que no pas a la necessitat de renovació de la societat.⁹

La mancança fonamental, que he verificat, ha estat el fracàs del racionalisme tancat i autosuficient per a solucionar els problemes i per a refer el món a nivell conscient. Aquest fracàs no s'ha de confondre amb un rebuig de la raó o de la ideologia, sinó que posa en relleu la incapacitat del racionalisme tancat i de l'autosuficiència ideològica per a donar sentit a la vida. Per aquest motiu, la competitivitat i el consumisme han ocupat el lloc dels ideals humanistes i revolucionaris d'aquella generació.

La crisi actual ja està suggerida i descrita en el text de la tesi doctoral, malgrat que fou redactada en plena efervescència revolucionària.¹⁰ Mitjançant la metodologia de la lectura creient de la realitat, no era difícil observar la manca de solidesa antropològica d'aquell procés revolucionari. El mateix podem dir avui respecte de l'individualisme que, com a reacció davant aquella frustració, ha envaït la societat contemporània, ja que, a la llum de la metodologia de la lectura creient de la realitat, tampoc no té consistència de cara al futur.

Entre les causes més remarcables de la manca de solidesa, cal destacar la tendència que tenim els éssers humans a la unidimensionalitat i a la parcialitat en els nostres plantejaments. La persona humana és un ésser multidimensional.¹¹ Tanmateix, tenim una tendència forta a la unidimensionalitat. Les dimensions de la persona humana són múltiples i giren a l'entorn de quatre eixos bàsics: l'eix econòmic i sociocultural, l'eix psicoafectiu, l'eix filosòfic i l'eix teològic. Aquests eixos vertebradors de l'existència humana estan condi-

---

9. L'anomenada *postmodernitat* és un fenomen molt intens però conjuntural, és a dir, una correcció del racionalisme que no tenia en compte l'individu concret i una crítica del voluntarisme que pretén canviar el món sense tenir en compte les contradiccions i la limitació de les persones i de la societat tecnificada, anònima i consumista.

10. *Fe i universitat d'avui*, 172-188.

11. De cara a superar la unidimensionalitat de la persona, cal subratllar la importància del pensament d'Erich FROMM i, especialment, les seves obres *Escape from Freedom*, New York: Holt, Rinehart & Winston 1941; *The dogma of Christ*, Londres: Routledge and Kegan 1963; *To have or to be*, Londres: Abacus 1976.

cionats per la mentalitat científica i tècnica, que és l'atmosfera general humana actual.

Aquests eixos són interdependents, i no es poden separar sense produir unes conseqüències negatives per a la persona i per a la societat, ja que llavors es genera un bloqueig de totes les dimensions. Analitzarem breument aquesta afirmació. Quan separem la dimensió econòmica i sociocultural de la dimensió psicoafectiva, produïm canvis tècnics i econòmics en la societat, però, en ignorar les necessitats de la persona humana concreta, aquests canvis no donen sentit a la vida ni generen pau. Aleshores, els canvis socials no es poden elaborar correctament i es giren en contra del bé comú.¹²

La transformació tècnica, que ignora les necessitats bàsiques de la persona, produeix resultats econòmics globals, però deixa moltes víctimes pel camí. Això passa perquè no té en compte les necessitats bàsiques de la persona.¹³ Ignorar les necessitats bàsiques de la persona no és un camí vàlid per a la renovació de la societat, perquè prepara *tècnics*, però no forma *intel·lectuals ni persones autònomes*. El bé comú exigeix no marginar ningú, i especialment no marginar els pobres, de l'ús i els beneficis del progrés social.

El mateix podem dir del contrari. Separar les necessitats psicoafectives de les socioculturals i econòmiques, també produeix un resultat insatisfactori, perquè és a la base de la societat individualista i insolidària. Aquest model de vida humana, en nom de la llibertat, margina la justícia social i acaba destruint les persones. Aleshores emergeix una competitivitat que condueix al *darwinisme social*. El pensament individualista competitiu no facilita la comunicació interpersonal ni la reflexió crítica i humanitzadora. En definitiva, l'individualisme i la competitivitat bloquegen el desenvolupament de la justícia social.¹⁴

L'eix filosòfic és també necessari, perquè altrament l'eix sociocultural i el psicoafectiu perden la dimensió crítica i aleshores no ajuden al desenvolupament de la persona ni de la societat. El sentit crític és el suc de cultiu de la vida intel·lectual vertadera. La humanitat necessita la reflexió dels filòsofs i dels intel·lectuals compromesos. Els intel·lectuals han de ser pensadors independents i al mateix temps arrelats en la vida, perquè, quan no hi estan, la reflexió esdevé abstracta, formal i sense significació per a la vida del poble.

Els eixos econòmic i sociocultural, el psicoafectiu i el filosòfic no es poden separar de l'eix teològic sense tenir conseqüències negatives, perquè, quan es dóna aquesta separació, fàcilment emergeix la idolatria en les seves diverses manifestacions i el lloc natural de la religió és ocupat per l'absolutització de

12. CONFERÈNCIA EPISCOPAL ESPANYOLA, *La Iglesia y los pobres. La caridad en la vida de la Iglesia*, Madrid: Edice 1994.

13. Karl ROGERS, *El proceso de convertirse en persona*, Buenos Aires: Paidós 1961.

14. L'ensenyament social de l'Església ha accentuat la importància de situar la dignitat de la persona humana al centre de la recerca dels camins de futur. Vegeu l'encíclica *Pacem in Terris* de Joan XXIII (1963), la *Populorum Progressio* de Pau VI (1967) i la *Sollicitudo Rei Socialis* de Joan Pau II (1987).

l'economia, que condueix al capitalisme salvatge, o bé per les lluites de poder, per l'individualisme i l'alienació que encerclen la persona en un univers tancat i sense perspectiva.¹⁵ La idolatria acaba sempre per girar-se en contra de la persona i de la societat. El mateix podem dir del contrari. Quan l'eix teològic no té en compte els eixos econòmic i sociocultural, el psicoafectiu i el filosòfic, fàcilment emergeixen els fonamentalismes, les sectes i els fanatismes destructius de la persona i la societat.¹⁶ Llavors l'eix teològic esdevé una aportació inútil per a la humanitat, perquè no acompanya les persones ni la societat en la recerca del sentit transcendent de la vida.

Aquests quatre eixos, doncs, han d'anar interrelacionats, perquè si ho estan es corregeixen i es potencien mútuament, i quan no n'estan es neutralitzen o es destrueixen els uns als altres. La consciència crítica evolucionada de la persona humana és el resultat de la interrelació entre la dimensió econòmica i sociocultural, la psicoafectiva, la filosòfica i la teològica. Hem d'afegir, també, que aquestes quatre dimensions s'han de viure sense confondre-les ni separar-les. Quan hi ha confusió no podem avançar, perquè no respectem la metodologia específica pròpia de la recerca de cada dimensió. Quan hi ha separació, tampoc no podem avançar, perquè, en no haver-hi comunicació, tampoc no es dona la cooperació necessària per a unir els esforços.¹⁷ Aquest equilibri no és possible des de l'arrogància ni des de l'autosuficiència. Solament quan anem descobrint i acceptant la pobresa existencial humana és possible un replantejament positiu de la situació. Actualment encara hi ha una resistència forta a reconèixer aquesta pobresa existencial humana i, com a resultat d'aquesta manca de reconeixement de la realitat humana, no podem avançar més de cara a una renovació de la humanitat.¹⁸

Vivim en compartiments estancs i cadascú és víctima de la seva pròpia autosuficiència. El repte més important que té la teologia pastoral en aquest moment actual, doncs, és trobar el camí per a dialogar amb les altres aproximacions a la recerca del sentit de l'existència humana realitzades des de la

---

15. En el món contemporani occidental hi ha una idolatria freqüent que és acceptada com a normal: l'adoració del diner, del poder i del prestigi. La idolatria consisteix a adorar qualsevol producte fabricat pels éssers humans; atribuint-li una categoria divina. Aquest producte, tant se val si és de pedra, de fusta o d'un altre origen com pot ser l'economia, el poder, la política, la ideologia, la ciència o la tècnica més avançada. Aquests productes humans són necessaris però solament com a mitjans i no pas com a salvació de la persona o sentit de la vida. Per això la idolatria ha d'ésser rebutjada perquè sempre és alienant.

16. Antoni BENTUÉ, «El fonamentalisme», *Quaderns de Pastoral* 166 (1998) 24-32.

17. Ramon PRAT I PONS, «El professor universitari cristià. Universitat, societat i Església», *Quaderns de Pastoral* 166 (1998) 12-23; trad. castellana «El profesor universitario cristiano. Universidad, Sociedad e Iglesia», *Lumieira. Revista Galega de Pastoral* 38-39 (1998) 185-190.

18. Europa encara no ha pogut elaborar el significat antropològic i teològic de l'experiència de les guerres en el segle XX, especialment de la Segona Guerra Mundial. Tal vegada l'opció pel consumisme és l'evasió inconscient de l'autocrítica sobre aquest esdeveniment històric del passat recent.

recerca econòmica i sociocultural, la psicoafectiva i la filosòfica. Aquest repte és difícil de respondre, perquè la teologia en el món contemporani no té el prestigi social que havia tingut en altres temps. Malgrat tot, cal acceptar el repte des de la pobresa i proposar un diàleg, interdisciplinari i interdependent, de recerca sobre el sentit de l'existència humana. És un diàleg difícil, que cal realitzar amb humilitat i paciència, però amb fermesa i constància.¹⁹

Un dels camins per a avançar en la direcció correcta és la metodologia de la hipòtesi multidimensional. Aquesta metodologia és la que vol interrelacionar l'anàlisi econòmica, sociocultural i psicoafectiva de la realitat, amb la racionalitat, l'ètica, l'estètica i la transcendència, sense confusió ni separació. És la metodologia que s'ha adonat de les limitacions de les diverses maneres d'aproximar-se al coneixement de la realitat i, per aquesta raó, entra en diàleg amb les altres per a superar les pròpies mancances. La metodologia de la hipòtesi multidimensional no equival a renunciar a les pròpies conviccions, sinó que és un camí per a endegar un diàleg multidimensional crític, clar, sincer i obert. Quan hom té unes conviccions fermes, no té cap por a dialogar amb tothom des de la igualtat, i ho fa sense prepotència ni vergonya. No hi ha cap dificultat a presentar com a hipòtesi per als altres allò que és una tesi per a si mateix. Solament hi ha por al diàleg quan hom és feble per dins.

Aquest diàleg multidimensional és propi de l'estil pedagògic de Jesucrist en l'evangeli. Si observem el tarannà pedagògic de l'evangeli, podem veure que Jesucrist proposa sempre amb sinceritat i fermesa el «regne de Déu» com l'alternativa existencial salvífica per a la persona concreta que té al seu davant i per a la humanitat de tots els temps, però ho fa utilitzant un llenguatge planer i una teologia narrativa que proposa i no imposa, un llenguatge poètic i simbòlic que va adreçat a la persona i a la humanitat, i fa aquesta proposta, simultàniament, amb fermesa i amb un gran respecte a la llibertat.²⁰ N'hi ha prou d'obrir l'evangeli per qualsevol plana per a verificar aquest estil pedagògic de Jesucrist. L'evangeli articula perfectament l'anàlisi sociocultural i psicoafectiva de la realitat (els *signes del temps*),²¹ amb la racionalitat i l'ètica (les *benaurances realitzades en les obres de misericòrdia*),²² l'estètica (el *llenguatge de les paràboles*)²³ i l'obertura total i confiada a l'amor de Déu manifestat en Crist (el *parenostre* i el *magnificat*).²⁴ En l'evangeli hi ha una interrelació profunda

19. Taller sobre la «Lectura creient de la realitat» realitzat en el marc de la celebració del cinquantè aniversari de Càritas. Actes de les Jornades de la Teologia de la Caritat, *Corintios XIII* 84 (1997) 199-220.

20. L'evangelista Lluc descriu la vida del Crist com un camí i un model d'identificació per al caminar del cristià al llarg de tots els temps.

21. Mt 16,1-3; Lc 12,54-56.

22. Mt 5,1-12; Lc 10, 25-37.

23. Mt 13; Lc 15.

24. Mt 6,9-13; Lc 1,39-56.

entre l'observació i anàlisi de la realitat quotidiana, amb la racionalitat, l'ètica, l'estètica i la transcendència.

L'observació i l'anàlisi de la realitat és la que podem assolir amb l'ajut de les ciències humanes, és a dir, de la ciència, de la sociologia, la psicologia, l'antropologia i la cultura.²⁵ La recerca racional filosòfica, ètica i estètica és compartida amb tothom qui cerca el sentit de la vida. La recerca transcendent és la compartida per totes les religions que cerquen l'horitzó últim del sentit de l'existència humana.²⁶ En l'experiència cristiana, a part de la recerca humana de Déu, hi ha la novetat de l'obertura a la lluminositat de la revelació de Déu manifestada al món per mitjà del Crist, amb la força de l'Esperit (Jn 1,1-18).

És cert que hi ha un sector important de gent que creu que el resultat final d'aquesta interrelació entre l'anàlisi de la realitat econòmica, sociocultural i psicoafectiva amb la raó, l'ètica, l'estètica, la transcendència i la revelació, és el caos i l'escepticisme. Tanmateix, l'escepticisme és una opció que no invalida la recerca de la gent que pensa que la darrera paraula no és el caos, sinó la lluminositat, el sentit i l'esperança. Són dues postures aparentment contradictòries però que, si anem a fons, veurem que no ho són tant com sembla a primer cop d'ull. De fet, són una tensió que, mal enfocada, genera molts conflictes, però que ben orientada pot estimular positivament la maduració de la consciència personal i col·lectiva de la humanitat mitjançant la crítica i l'esperança.²⁷

Tenint en compte la necessitat d'aquesta interrelació entre els eixos econòmic i sociocultural, el psicoafectiu, el filosòfic i el teològic, podem formular una nova hipòtesi més oberta, capaç d'interpretar el moment present i, d'aquesta manera, potenciar un diàleg humil, sincer i obert entre la vida i la fe, la societat i l'Església.

L'experiència humana viscuda les darreres dècades palesa que per a fer un nou projecte del món a nivell conscient, cal il·luminar la consciència crítica –o reflexió filosòfica, ètica i estètica a partir de la realitat econòmica, sociocultural i psicoafectiva humana– mitjançant un discerniment interdisciplinari i una visió total de l'existència que solament pot oferir la religió transcendent. Altrament, el procés d'autoconsciència queda col·lapsat per manca d'horitzó i d'esperança.

El món contemporani té plantejades moltes dificultats de caire econòmic, polític, social, psicològic, cultural i religiós. Aquestes dificultats, al mateix temps que són un repte, també són una oportunitat per a créixer en el realisme i aleshores esdevenen signes d'esperança. Per a poder superar les dificultats,

25. Josep M. ROVIRA BELLOSO *Introducción a la teología*, Madrid: BAC 1996. Vegeu especialment el capítol sobre les «Mediacions de la teologia», pp. 151-194.

26. Trevor LING, *Las grandes religiones de Oriente y Occidente* (Fundamentos 24), Madrid: Istmo 1968.

27. Aquesta és una possible interpretació del sentit positiu dels filòsofs de la sospita. Vegeu el capítol «Fe i Universitat d'avui», 257-269.

donada la complexitat del món, necessitem un canvi d'actitud envers els qui pensen diferent, de manera que, unint les forces, cerquem el que ens uneix abans que allò que ens separa. Podem dir, doncs, que la cooperació en la recerca interdisciplinària i en la solidaritat és la nova terra promesa de la humanitat. Aquesta situació social i aquesta nova necessitat antropològica afecten, també la teologia.

II. REFLEXIÓ TEOLÒGICA PASTORAL

La teologia pastoral és la reflexió ordenada, crítica i sistemàtica que intenta aportar els elements necessaris per a interrelacionar la teologia, com a reflexió a partir de la Paraula de Déu, amb la realitat humana, les seves necessitats, els seus reptes i les seves expectatives. Aquesta realitat humana, tal com hem afirmat en l'apartat anterior, és multidimensional, és a dir, sociocultural, psicoafectiva, filosòfica, ètica, estètica i transcendent.

Els elements necessaris per a endegar i mantenir aquesta interrelació són bàsicament uns principis fonamentadors, uns criteris orientadors i unes directrius operatives. Els principis de la teologia pastoral són els elements fonamentadors que emergeixen de la Pasqua, és a dir, de la mort i la resurrecció del Crist, i de la donació de l'Esperit.²⁸ Els criteris són els punts de referència orientadors que acompanyen el procés d'elaboració personal i comunitària de cara a fer unes opcions. Aquestes opcions, que brollen dels principis i dels criteris, són la condició de possibilitat per a formular unes directrius operatives eficients.

A) PRINCIPIIS FONAMENTADORS

El principi bàsic i fonamental del diàleg multidimensional entre l'existència humana i la fe és l'obertura de la persona humana a l'existència.²⁹ Aquesta obertura o tancament té moltes conseqüències de cara a la recerca del sentit de la vida. Quan hi ha una obertura, l'ésser humà endega la seva *existència*, però quan hi ha un tancament la persona roman en la *inexistència*. La raó principal del bloqueig ètic, estètic i religiós del món contemporani radica mot sovint en aquesta *inexistència*. Llavors hom viu tancat en si mateix i no és capaç d'adonar-se de la multidimensionalitat de la vida humana.

El punt de partença d'aquesta obertura és la capacitat de formular-se preguntes a si mateix a partir de la vida de cada dia. Aquesta capacitat d'autoqües-

---

28. *Compartir la joia de la fe. Propostes per a una teologia pastoral*. Vegeu el capítol sobre «La teologia pastoral fonamental», pp. 44-52.

29. Juan ALFARO, *De la cuestión del hombre a la cuestión de Dios*, Salamanca: Sígueme 1989.

tionar-se s'activa quan hom s'adona que, abans de fer preguntes sobre l'entorn, la persona humana és, en si mateixa, una pregunta vivent i ambulat des del naixement fins a la mort. Aquesta presa de consciència humana, a partir de l'auto-qüestionabilitat de la persona humana, és l'inici d'un procés intern i de diàleg extern que condueix a l'experiència real, mitjançant la valoració crítica de la vida diària, i condueix també a la visió multidimensional de l'existència humana mitjançant la comunicació. Aportarem alguns elements de cara a comprendre aquest dinamisme central de l'existència humana.

1. *La religió en el món contemporani*

La realitat social occidental ens fa descobrir que la religió ha perdut vigència en el món contemporani, si més no en les seves manifestacions externes. Per a verificar aquesta afirmació n'hi ha prou d'observar els signes externs de la pràctica religiosa en la societat occidental actual i les enquestes sociològiques.

Alguns pensadors, a partir d'aquesta observació i de la reflexió filosòfica ulterior, varen afirmar fa unes dècades que la religió és una realitat antropològica molt important en la història passada de la humanitat i encara una realitat vigent en alguns col·lectius humans, però que està en vies de marginació i fins i tot d'extinció.³⁰ Els mateixos pensadors que fa uns quants anys afirmaven que la religió era una realitat en extinció en el món secular, ara parlen del retorn de la religió i altres, fins i tot, afirmen que el proper mil·lenni serà un període de creixement espiritual.

Com passa sovint, anem a cops i tenim el perill de ser víctimes de modes passatgeres.³¹ Ni fa unes dècades la religió s'estava extingint en el món occidental, ni els propers temps seran uns temps especialment religiosos. La religiositat ha estat sempre una experiència humana real i ambigua. Per una banda, no trobem cap cultura que d'una manera o altra no s'hagi qüestionat sobre la recerca d'algun tipus de transcendència. Per una altra banda, totes les recerques religioses tenen punts lluminosos i també algunes foscors. Com totes les coses humanes és també una realitat ambigua. La vivència de la religió, com totes les vivències humanes, està sotmesa a les contradiccions de la humanitat, perquè els comportaments de la humanitat de tots els temps sempre tenen lluminositat i, al mateix temps, una ambigüitat.³² La presència de la religió en totes les cultures explica que la recerca de la transcendència és connatural a la humanitat. Les contradiccions d'aquesta experiència subratllen també les limi-

30. Bertrand RUSSELL, *¿Por qué no soy cristiano?*, Barcelona: Edhasa 1977.

31. El corrent anomenat *New Age* és l'exponent més clar d'aquesta actitud subjectivista. És un corrent anomenat «espiritual», però sovint sense cap referència transcendent objectiva.

32. Miguel BENZO, *Teología para universitarios*, Madrid: Cristiandad 1961.

tacions dels éssers humans per a assolir una vivència religiosa madura des del punt de vista filosòfic, ètic i estètic.³³

Aquest principi general també és vàlid en el món contemporani. La recerca religiosa avui és viva com sempre, però té també les contradiccions de sempre. La diferència és que actualment aquesta recerca és viscuda en el context del món tecnificat, en un ambient d'individualisme i consumisme i amb una pobresa interior humana a causa de la por, la manca de comunicació interna i la dificultat de la comunicació interpersonal. Podem dir, doncs, que la vivència del fet religiós en la societat secularitzada es manifesta d'una manera nova.³⁴

La humanitat ha descobert la dificultat de viure la religió amb maduresa i per això ha redescobert el sentit de la *revelació divina* com la condició de possibilitat necessària per a poder viure la religiositat amb qualitat i dignitat. Aquesta descoberta és molt comprensible, perquè la història de la humanitat és una realitat fascinant, però al mateix temps és una realitat limitada, pobra i contradictòria.

Els éssers humans necessitem situar-nos novament davant el fet religiós amb discreció i humilitat, però amb llibertat i sinceritat. Tanmateix, malgrat totes les crítiques, podem afirmar que la religió, amb totes les ambigüitats pròpies de la condició humana, és una realitat present en el món contemporani. Això no solament ho podem afirmar de la humanitat en general, sinó també del món occidental pluralista i secularitzat.³⁵

2. Cristianisme i secularitat

El cristianisme és una fe, és a dir, la resposta a una proposta o revelació de la intimitat de Déu manifestada al món per mitjà del Crist i segellada per l'acció de l'Esperit. Aquesta fe cristiana, que fa dos mil anys que dona sentit a la vida de moltes persones i comunitats, ha de ser viscuda i reformulada en el nou context de la societat.

Per a assolir aquesta vivència hi ha dues actituds que cal superar i una actitud que cal potenciar. Les actituds que cal rebutjar són l'arrogància o autosuficiència i el complex d'inferioritat o de vergonya. L'actitud que cal potenciar, en canvi, és el testimoni viscut en l'autenticitat, la sinceritat i la llibertat (Mt 11,25ss.). L'arrogància és una actitud pròpia de la superficialitat i de la feblesa interior. Quan hom pensa que és més important o millor que els altres, és perquè no s'ha aturat a pensar en les pròpies limitacions. Una de les reaccions per a defugir la pròpia limitació és l'alienació de l'arrogància. L'arrogància és fruit

33. Mircea ELIADE, *Historia de las creencias y las ideas religiosas* (4 vols.), Madrid: Cristiandad 1978-1983.

34. Peter BERGER, *Rumor de ángeles*, Barcelona: Herder 1975, pp. 169-171.

35. Concili Provincial Tarraconense (CPT), 1.

de la superficialitat i de la por. L'arrogància, de fet, és una cuirassa que hom es posa per a defensar-se dels altres. És una cuirassa superficial, perquè hom es pot enganyar durant un cert temps pensant que és millor i més important que els altres, però aquest engany acaba per descobrir-se i aleshores hom s'adona de la falsedat d'aquesta actitud.

L'altra reacció incorrecta és el complex d'inferioritat. Si aprofundim en les raons d'aquest comportament, hi podem trobar, també entre altres, una cuirassa per a defensar-se dels altres. Aquesta cuirassa és una construcció interna personal que és fruit de la feblesa i de la superficialitat. Així com l'arrogància és rebutjada per la gent, perquè és considerada una actitud agressiva, no passa el mateix amb el complex d'inferioritat. El complex d'inferioritat, generalment, fa que hom sigui ignorat per l'entorn. De vegades, fins i tot, inspira en la gent una certa compassió. La manifestació més comuna del complex d'inferioritat en la vivència religiosa és la vergonya a confessar-se creient amb normalitat davant l'ambient social perquè hom té por de ser rebutjat.

L'actitud correcta és el testimoni viscut en l'autenticitat, la sinceritat i la llibertat. L'autenticitat és l'intent d'actuar d'acord amb allò que hom pensa. La sinceritat és posar paraula a l'intent de viure en l'autenticitat. La llibertat és el permís intern per a ser un mateix. L'autenticitat i la sinceritat poden coexistir amb la limitació i la pobresa. De fet, no és possible viure-les des de cap més perspectiva. De tota manera, la limitació i la pobresa en aquest cas són un camí de creixement. Els perills del cristianisme en la societat contemporània són l'arrogància i el complex d'inferioritat.

L'arrogància es produeix quan hom es considera dipositari de la revelació i no és conscient, al mateix temps, de la pròpia limitació i de la pròpia pobresa. Aquesta arrogància generalment condueix a l'integrisme. El complex d'inferioritat i la vergonya es produeix en quan hom es considera responsable de tots els errors humans dels membres de l'Església en la història. La vergonya condueix al gnosticisme, o sigui diluir el cristianisme en la cultura del moment. L'arrogància genera en els altres una repugnància i un rebuig. El complex d'inferioritat condueix a l'automarginació. El cristianisme en el món secular ha de superar la temptació de l'arrogància i la del complex d'inferioritat per tal d'assolir l'autenticitat, la sinceritat, la humilitat i la llibertat.

L'autenticitat és l'esforç de posar en sintonia els fets personals i comunitaris de la vida diària amb la Paraula de Déu que professem. La sinceritat és l'actitud de donar testimoni humil i transparent d'aquest estil de vida que neix de l'encontre personal i comunitari amb Crist. Aquesta actitud d'autenticitat, sinceritat i llibertat, que és un compromís de cara a un mateix, és també una proposta de cara als altres. És un estil de vida que no imposa res a ningú. Solament ho suggereix i ho proposa. Per altra banda, al mateix temps que irradia la pròpia experiència de vida, com a resultat de l'encontre interpersonal amb Crist, assimila els valors positius de les altres persones i dels altres col·lectius humans. En aquest diàleg obert, interpersonal i intercomunitari, la hipòtesi

multidimensional pot ser una mediació molt positiva. Mitjançant la hipòtesi multidimensional, l'anàlisi de la realitat sociocultural i psicoafectiva humana és discernida per la raó, convertida en projecte racional operatiu per l'ètica, intuïda en la seva profunditat simbòlica per l'estètica i transformada en esperança transcendent per l'experiència cristiana vivent en l'interior de la història.

La hipòtesi multidimensional fa que, en la mesura en què anem superant l'arrogància i el complex d'inferioritat i anem potenciant l'autenticitat, la sinceritat i la llibertat, el diàleg es produeixi amb respecte i amb fluïdesa. Llavors no hi ha el perill del relativisme i del sincretisme, perquè cada dimensió té la seva pròpia metodologia i el seu espai específic. L'únic que fa la hipòtesi multidimensional és substituir l'actitud de la mútua ignorància o la crítica negativa per una actitud de reconeixement, de diàleg i d'acolliment cordial.

El diàleg sempre ha estat adient i necessari per a la vivència de la fe en el món.³⁶ De fet, així com la revelació és la convivència de Déu amb la història, la missió evangelitzadora és la convivència dels cristians amb el món. La novetat del moment present és la necessitat de continuar aquest estil dialogant de la fe i de treballar per tal que aquest diàleg sigui multidimensional.

3. *Postconcili Vaticà II*

El Concili Vaticà II va ser l'experiència col·lectiva eclesial en què es van plantejar clarament totes aquestes expectatives i tota aquesta problemàtica i, després d'un debat crític obert de qualitat, es varen prendre unes decisions per a dissenyar l'acció de l'Església en el món d'avui i poder col·laborar amb tota la humanitat de cara a preparar el futur.

Han passat més de trenta anys des de l'acabament del Concili Vaticà II i cada vegada més ens adonem de la qualitat d'aquell moment històric eclesial. Essent molt importants els documents aprovats, encara ho fou més el dinamisme generat des de l'inici, l'any 1962, fins a la culminació, el desembre de l'any 1965. Si analitzem els documents aprovats, podem veure que el Concili Vaticà II, a partir de la formulació teològica de la identitat cristiana (*Dei Verbum* i *Sacrosanctum Concilium*) i de l'autodefinició de la realitat interna eclesial (*Lumen Gentium*), fa una opció clara de diàleg i de compromís amb el món (*Gaudium et Spes* i *Ad Gentes*). Aquest diàleg no és ni arrogant ni acomplexat, sinó que és un diàleg des de l'autenticitat, la sinceritat i la llibertat.³⁷

36. El document emblemàtic de l'inici del pontificat de Pau VI va ser l'encíclica *Ecclesiam Suam* (1964). És un document que dissenya els camins de la presència de l'Església en el món. Vegeu també el document del Dr. Ramon TORRELLA, arquebisbe de Tarragona, *El diàleg eclesial*, Tarragona 1989.

37. L'eix vertebrador del Concili Vaticà II és l'autoconsciència de l'Església que neix de la Paraula de Déu –la Pasqua/Pentecosta– i esdevé un misteri de comunió al servei de la vida i de la missió evangelitzadora de tots els pobles de la terra.

El context del Concili va ser tal vegada optimista, perquè es va realitzar en un moment històric de renovació econòmica, social, política i cultural, i amb uns lideratges sociopolítics mundials carismàtics i fermes. Els problemes i les contradiccions de la humanitat avui són més patents que llavors, la qual cosa no vol dir que estiguem pitjor, sinó que estem més assabentats dels límits i les contradiccions de la realitat econòmica i política mundial. Tanmateix, les intuïcions conciliars i la línia de treball generada pel Concili no solament no han perdut vigència, sinó que avui són encara més vàlides i urgents que llavors. Alguns documents postconciliars han desenvolupat aquella doctrina, aquelles intuïcions i propostes i aquella línia de recerca teològica i pastoral. En aquesta perspectiva cal recordar la importància dels documents *Evangelii Nuntiandi* i *Redemptoris Missio*.³⁸

Aquesta perspectiva teològica de diàleg està passant per una crisi. Això és normal després d'un Concili Ecumènic viscut per una organització nombrosa i plural com és l'Església Catòlica. Aquesta crisi té un vessant de sofriment, perquè fa minvar el procés de renovació i frustra algunes esperances. Tanmateix, si tenim sentit històric, sabem que això és normal i fins i tot inevitable en els processos humans. De tota manera, podem dir que de cara al futur no hi ha cap més camí que el de la renovació de la comunitat cristiana des de la identitat i el diàleg. Aquestes dificultats són oportunitats per a créixer i un estímul per a treballar amb profunditat.

La doctrina del Concili Ecumènic Vaticà II és el punt de partença per a continuar fent camí de cara a la renovació de l'Església servidora de la humanitat. Trenta anys després de la culminació del Vaticà II vàrem poder verificar la validesa de la doctrina conciliar amb la celebració del Concili Provincial Tarraconense.³⁹ Aquesta experiència, també, ens va fer descobrir que ni l'arrogància ni el complex d'inferioritat no són les actituds més adequades que ens poden ajudar a fer camí. En canvi, l'autenticitat, la sinceritat i la llibertat són les actituds correctes i necessàries.

4. *Església acollidora i servicial*

A la llum del que hem exposat en els apartats anteriors podem dir que entre les actituds essencials de l'Església en el món contemporani cal destacar la importància de l'acolliment i del servei.⁴⁰ L'acolliment és aquella actitud pràctica que neix de l'autenticitat i de la sinceritat evangèlica i que cerca de compartir

38. *Evangelii Nuntiandi* (1975) és una exhortació apostòlica de Pau VI publicada al cap de deu anys de la conclusió del Concili Vaticà II (1965). *Redemptoris Missio* és una altra exhortació apostòlica de Joan Pau II, publicada deu anys després, que també tracta de l'evangelització.

39. El Concili Provincial Tarraconense, realitzat l'any 1995, va elaborar unes resolucions a l'entorn de quatre temes: l'evangelització, la vivència de la Paraula-Sagrament, el servei als pobres i la renovació de les estructures eclesials.

40. CPT, 2.

la pròpia experiència amb tothom sense fer cap distinció. No és una actitud estratègica o tàctica, sinó una actitud de respecte i d'afecte sincer envers la creació de Déu que es manifesta en la vida i en l'opinió de tothom. És també una actitud de respecte al propi ésser intern que brolla de l'acolliment de la Paraula de Déu per mitjà de la fe. Finalment, és una voluntat decidida de compartir el que som amb els altres, des de l'amor incondicional i universal (1Jn 4).

L'acolliment, per a ser autèntic ha d'escoltar amb profunditat els altres quan exposen el seu punt de vista i s'ha de deixar interpel·lar per llur missatge. Al mateix temps, ha d'interpel·lar críticament els altres des de la pròpia experiència viscuda. El que fa que aquest intercanvi sigui acollidor és justament aquesta actitud de donar i rebre. L'acolliment neix de la maduresa humana, en saber que tots tenim les nostres capacitats i, al mateix temps, tots som limitats. Aquesta consciència de la grandesa i de la pobresa humana és el que ens porta a compartir el que som. Per això, l'acolliment és una de les maneres més humanes de compartir i d'estimar.

El servei és la concreció de l'acolliment i de l'amor. Si hom actua per imposició, el servei és un esclavatge, però quan el servei brolla de l'amor és la manifestació més gran del compromís personal envers els altres, ja que el servei és la reacció natural quan hi ha amor autèntic. Val a dir, però, que en la nostra societat el servei gratuït és un producte escàs i que crida l'atenció quan hi ha gent que es dedica al servei sense cap compensació material o psicoafectiva. El factor correctiu d'aquesta tendència mercantil de la societat consumista és l'emergència dels voluntariats, especialment entre els joves. Encara no es pot fer una valoració adequada de l'abast d'aquest fet. Fa falta més temps per a verificar si es tracta d'un fenomen permanent o bé d'una moda passatgera. De tota manera, cal reconèixer que actualment és una tendència social important i un signe d'esperança.

Per altra banda, la invitació al servei és el darrer missatge de Jesús quan, en el Sant Sopar, es posa a rentar els peus dels deixebles i els explica el significat d'aquesta actuació (Jn 13,1-13). Efectivament, el servei d'amor és la síntesi del cristianisme viscut en la vida diària. És l'única actitud pràctica que acredita la qualitat de la fe professada. Aleshores podem dir que aquest darrer missatge de Jesús connecta perfectament amb les necessitats i les aspiracions més profundes i evolucionades de la humanitat. L'Església que va dissenyar el Concili Vaticà II, i que el món contemporani necessita, és aquesta Església acollidora i servicial. Quan l'Església és així, és respectada per la gent. Quan no és acollidora ni servidora, és criticada per tothom (GS, 1).

5. *Valors alternatius evangèlics*

Un terreny comú concret per a encetar el diàleg, des de l'acolliment i des de la hipòtesi multidimensional, és la recerca de valors que donin sentit a la

vida.⁴¹ Entenem per valors aquells punts de referència existencials que situen correctament la persona davant la seva existència, li permeten de pensar, sentir i actuar amb llibertat i solidaritat, i donen un sentit global a la seva vida. La sedimentació i la interrelació d'un conjunt de valors és l'element essencial que dóna identitat i qualitat a la cultura i a la vida d'un poble. La humanitat actualment continua a la recerca dels valors. És una recerca molt més complexa que no pas fa uns quaranta anys perquè és viscuda a nivell planetari, com a resultat de l'encontre entre les cultures i els pobles de la terra. Els nous coneixements antropològics, socioculturals i psicoafectius actuals són enriquidors i molt adients per a aprofundir en els valors, des de la raó, l'ètica, l'estètica i la transcendència.

A l'inrevés, podem dir també que l'aprofundiment a l'entorn dels valors socioculturals i psicoafectius, fet des de la raó, l'ètica, l'estètica i la transcendència, és un bon camí per a discernir la qualitat dels mateixos valors. Estem vivint una nova etapa d'evolució de la humanitat, desconeguda però creativa.

Hi ha moltes publicacions, llibres i revistes especialitzades, que van donant compte de la recerca de valors que es van realitzant a tots els nivells i que descriuen els esforços fets de cara a realitzar aquest discerniment i una pedagogia dels valors.⁴² Aquestes recerques són plurals, i estan sempre condicionades per la pròpia ideologia. Tenen la seva validesa, però també les seves limitacions. Hom pot pensar fins i tot que la valoració positiva o negativa dels resultats de la recerca és més la conseqüència d'una opció prèvia ideològica que no pas del resultat de la recerca científica realitzada. Més ben dit, podem dir que en la recerca dels valors la neutralitat no és possible. A més a més, l'escala de valors també ha entrat en la dinàmica de la propaganda. Sovint un valor concret és presentat com a acceptat per tothom, i hom ridiculitza i menysprea els qui pensen diferent. Al cap d'un temps hom s'adona que allò que era presentat com a valor indiscutible era una campanya articulada des de molts vessants i que estava al servei d'una opció política o ideològica determinada. El temps i l'experiència són sempre un factor decisiu en la ponderació dels valors.

Malgrat tots els avenços, hi ha moltes dificultats per a arribar a unes conclusions que siguin acceptades per una majoria de gent. El que s'imposa per llei és el compliment d'unes normes establertes d'acord amb el govern de la majoria que democràticament administra el poder de la societat. Però, en definitiva, aquestes lleis que donen suport a uns valors responen a una dinàmica i a una concepció positivista de la societat i de la vida humana.

---

41. Pau elabora una escala de valors en l'Esperit en la carta als Gàlates (5,23-24), que dissenya un humanisme molt evolucionat i al mateix temps un estil de vida cristià.

42. Carme AGUSTÍ I BARRI, *Sí, val la pena viure*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1991; *L'escola, marc de transformació social i personal*, Barcelona: Claret 1995.

L'experiència cristiana a l'entorn dels valors és el resultat d'un diàleg permanent entre l'evangeli i la vida. Aquesta experiència de la vivència evangèlica s'ha anat sedimentant en la cultura occidental i està a la base de l'escala de valors de la declaració dels drets humans, dels drets socials i dels drets ecològics. El fonament d'aquests drets és el respecte a la humanitat actual i, també, als drets de les futures generacions a viure sobre la Terra. Aquest principi de la dignitat de la persona humana, segons la concepció evangèlica de la vida, és un element clau en el diàleg de la fe amb la racionalitat, l'ètica i l'estètica. La novetat evangèlica és el Regnat de Déu, descrit com a model interpretatiu de la vida i de la història per a la humanitat de tots els temps. Aquesta novetat i aquest model d'interpretació són les Benaurances. El missatge i el llenguatge de les *paràboles* (Mt 13; Lc 15; etc.) és la pedagogia evangèlica que acompanya la persona en el descobriment d'aquesta novetat alliberadora i transcendent.

Els elements essencials d'aquesta escala de valors són l'autonomia i la transcendència de la persona humana, la solidaritat i la fraternitat universal i l'obertura total i confiada a Déu.⁴³ L'autonomia de la persona és la que emergeix de la consciència de ser imatge de Déu i de la filiació divina. Aquesta filiació divina ens fa descobrir que la humanitat sencera és una família, i ens implica a treballar per tal que sigui respectada la dignitat de cada persona i de la comunitat. També ens implica en el respecte i en la defensa de la natura com a creació de Déu. Aquesta consciència de la dignitat de la persona és el resultat de l'obertura de la persona humana a Déu, com a gràcia, i per la fe.⁴⁴ Els valors alternatius evangèlics són, doncs, els valors humans que neixen de la Creació i que, il·luminats per la Revelació, són punts de referència vers la Santificació.

6. Primacia de l'amor

L'amor és el cim de tots els valors humans. Tots els altres valors neixen de l'amor i s'encaminen a l'amor. L'amor té aquestes manifestacions: l'amor a la pròpia vida, l'amor als altres, l'amor a la natura i l'amor a Déu. Segons la revelació cristiana, la font de l'amor és l'Amor de Déu envers nosaltres, és a dir, no som nosaltres els qui hem estimat primer, sinó que és Déu qui ens ha estimat a nosaltres –les persones i la natura– i ens ha capacitat així per a estimar (1Jn 4, 10). L'amor de Déu al món s'ha manifestat en la Creació, en la Revelació i es continua manifestant en la Santificació. L'amor de Déu en la Creació es mani-

43. Són els tres eixos vertebradors del llibre *Rentar els peus*. El llibre acaba amb deu tesis que resumeixen i unifiquen tota la reflexió feta, pp. 340-350.

44. El pensament teològic del professor Juan Alfaro està vertebrat a l'entorn de l'absoluta gratuïtat de la gràcia de Déu. Vegeu *Cristologia y antropología*, Madrid, Cristiandad, 1973.

feita en el fet que totes les coses estan dotades de consistència, veritat i bondat. Tot i que és cert que totes les coses són ambigües i contradictòries, també és cert que la consistència, la veritat i la bondat són més fortes que la seva contradicció. Quan el cristianisme parla d'aquesta contradicció, és sempre per a subratllar que l'amor de Déu és molt més fort que tots els elements corrosius de la vida. L'amor és més fort que la mort (Rm 8,18-39).

Aquesta lluminositat és el centre de la Revelació i genera un nou dinamisme de fe, d'esperança i de caritat, que és el camí de la santificació i de la salvació. L'amor de Déu és el fonament transcendent de l'autoestima. L'autoestima s'edifica sobre l'autoconeixement i l'autoconsciència. Quan això es dona, hom va descobrint les possibilitats de la pròpia vida, però també les limitacions i les contradiccions. Aleshores és molt difícil d'acceptar-se a si mateix, perquè acceptar-se a si mateix vol dir acceptar també els propis límits i les pròpies contradiccions. La superació d'aquesta dificultat demana una ajuda exterior que, una vegada interioritzada, ens fa capaços de superar les pròpies limitacions i integrar-les positivament. L'amor de Déu, manifestat en Crist, permet d'anar més enllà de les pròpies limitacions i contradiccions i descobrir la possibilitat de viure en l'esperança. Aquesta esperança neix quan hom se sent acceptat tal com és. Aleshores comença a ser possible d'acceptar-se a si mateix, acceptar la vida, acceptar la natura i acceptar els altres. Hi ha un abans i un després d'aquesta experiència.⁴⁵

Quan hom s'ha acceptat a si mateix des de la salvació que ve de l'amor de Déu, és possible d'acceptar els altres tal com són. No estimem els altres quan volem, sinó quan podem. És una capacitat que queda desbloquejada quan ens anem acceptant a nosaltres mateixos, perquè aleshores prenem consciència que tots tenim limitacions i contradiccions que ens allunyen dels altres, però que també tots tenim molts valors que ens fan dignes de ser estimats. El valor més gran de tots és la vida en si mateixa.

A la llum d'aquesta nova autoconsciència davant la pròpia vida i la de les altres persones, també la natura assoleix una nova dimensió de consistència, veritat i bondat. Aquesta autoconsciència ens obre a la natura en la seva dimensió de misteri i, d'aquesta manera, ens fa descobrir la seva consistència i el sentit de creació que hi ha en la ciència i l'art. Aquesta consistència de la natura és la que el món científic va investigant mitjançant la metodologia pròpia de la ciència, que és l'observació, l'experimentació i la hipòtesi. La ciència és una metodologia oberta i lliure que ha donat molt bons fruits de cara al desenvolupament de la humanitat. Tanmateix és una metodologia que necessita de la complementarietat de l'ètica, l'estètica i la transcendència.⁴⁶

Aquesta és també la consistència que explica la meravella de l'art. El món artístic expressa la mateixa consistència de la natura i de la vida que la ciència,

45. Abraham H. MASLOW, *El hombre autorrealizado*, Barcelona: Kairós 1973.

46. Max PLACK, *El coneixement del món físic*, Barcelona: Edicions 62 1984.

però ho expressa mitjançant el simbolisme. Per exemple, una simfonia que, tot combinant unes notes musicals, és capaç d'expressar tanta bellesa, és un símbol patent de la bellesa de la natura, de la humanitat i també de la transcendència mitjançant la bellesa, el plaer i el dolor. El mateix podem dir de la pintura, de l'escultura, de l'urbanisme i de totes les manifestacions de l'art.⁴⁷

De vegades, aquesta recerca no és transparent o fins i tot és fosca, perquè està barrejada amb totes les contradiccions de la persona humana a les quals ens hem referit abans. Aquestes contradiccions internes de la persona i de la humanitat sencera fan molt difícil de besllumar aquest horitzó d'amor i de bellesa. L'amor de Déu, manifestat al món per mitjà del Crist i vessat en el cor de la persona humana en l'Esperit, en l'experiència cristiana és la clau de la guarició de totes les contradiccions de la persona humana. Aquest amor va més enllà dels optimismes ingenus i dels pessimismes destructius, i fonamenta l'esperança.⁴⁸

L'esperança teològica, que brolla de la fe i condueix a la caritat, és la simfonia més bella de la humanitat, perquè és el resultat del diàleg entre la realitat sociocultural i psicoafectiva de l'ésser humà, amb la raó, l'ètica, l'estètica i la transcendència evangèlica. L'esperança teològica, quan solament és analitzada unidimensionalment no es pot comprendre de cap manera. Solament la mirada multidimensional pot donar raó d'aquesta actitud essencial que és l'esperança que brolla de la fe i condueix a l'amor concret, gratuït i universal.

7. La reflexió teològica

La teologia, que és la reflexió ordenada, crítica i sistemàtica sobre Déu i la seva manifestació al món, des de la Paraula de Déu, en el món contemporani té el repte d'acompanyar l'Església i la humanitat en la recerca del sentit transcendent de la vida. En aquesta tasca la teologia, com totes les altres aproximacions a la realitat, ha d'ésser conscient de les seves possibilitats i també dels seus límits. Les possibilitats són les que neixen de la Paraula de Déu viscuda en la comunió eclesial. Els límits són els que venen del fet de l'autonomia de les realitats temporals. Mantenir un respecte a l'autonomia de les realitats temporals i al mateix temps ser fidel a la Paraula és la clau d'una bona teologia. En aquesta tasca, els perills més remarcables que té la teologia són el fonamentalisme i el gnosticisme.

El fonamentalisme és l'actitud teològica que no és conscient dels propis límits antropològics i que absolutitza la pròpia experiència convertint-la en l'únic

47. Vegeu Pere LLUÍS FONT, *Experiència estètica, experiència ètica i experiència religiosa* (Lliçó inaugural del curs 1998-1999), Lleida: Institut Superior de Ciències Religioses-IREL 1998.

48. Gabriel MARCEL, *El misterio del ser*, Barcelona: Edhasa 1971.

element interpretador dels fets i de la història. El fonamentalisme, en el fons, margina la dignitat de les persones i fa de la teologia una ideologia més entre les altres. En el fons és una actitud més psicològica i política que no pas transcendent i religiosa. El fonamentalisme, des del punt de vista psicològic, respon a la unidimensionalitat antropològica aplicada a la vivència religiosa i a la reflexió teològica. Els fonamentalismes, del signe que siguin, acaben mirant la realitat en blanc i negre. El fonamentalisme teològic, en definitiva, acaba reduint la religió a un fet arqueològic agressiu i sense significació positiva per a l'evolució de la societat contemporània. És una actitud que pot conduir al fanatisme, i aleshores és una actitud molt perillosa. Si tots els fanatismes són negatius, un dels més perillosos és el fanatisme religiós. El fanatisme religiós normalment respon a un fanatisme psicològic personal i de grup. El fonamentalisme és un fanatisme religiós que utilitza la transcendència per a justificar el propi fanatisme.

Contràriament al fonamentalisme, el gnosticisme teològic és l'actitud que no respecta l'autonomia de la Paraula de Déu i no veu els límits de les altres aproximacions a la comprensió de la realitat existencial humana. És, doncs, un altre tipus d'unidimensionalitat que margina l'originalitat de la Paraula de Déu, com a donació gratuïta de Déu. El gnosticisme margina l'originalitat de la Revelació, i aleshores tampoc no pot ser útil a la humanitat. El gnosticisme és també una actitud més psicològica i política que no pas transcendent i religiosa. Des del punt de vista psicològic, aquesta actitud respon a la por a ser diferent dels altres i cerca un reconeixement afectiu del propi treball. Aleshores, i sovint sense adonar-se'n, el gnosticisme redueix l'experiència cristiana a una ideologia més. Des del punt de vista polític, respon a l'actitud de participar en el repartiment del poder en el món intel·lectual. Hom té por de quedar-se en minoria, i aleshores adapta el missatge evangèlic a la conjuntura històrica, eliminant aquells elements crítics que puguin portar a una confrontació directa amb la situació establerta. El perill que té aquesta actitud és la d'acabar diluint la teologia en la cultura, esdevenint d'aquesta manera un llenguatge ideològic més entre els altres. Llavors la recerca teològica també perd la seva significació específica i esdevé inútil per a la humanitat.⁴⁹

La teologia ha de mantenir, doncs, una atenció permanent a no caure ni en el fonamentalisme ni en el gnosticisme. Solament així pot mantenir la seva identitat i la seva especificitat. La fidelitat a la Paraula de Déu, viscuda en l'Església, i el diàleg obert amb totes les dimensions de la recerca humana sobre el sentit de la vida, són les actituds que poden ajudar a superar tant el perill del fonamentalisme com el del gnosticisme. El repte de la teologia, doncs, és participar amb tothom en la recerca de les raons de l'esperança per a la humanitat. L'aportació específica de la teologia és aportar la lluminositat i l'energia que irradia la Paraula de Déu i interrelacionar-la amb les altres recerques humanes.

---

49. Paul POUPARD, *Iglesia y culturas*, Valencia: Edicep 1988.

8. *Lectura creient de la realitat*⁵⁰

La tasca teològica eficaç és el resultat d'un treball constant, fruit de l'aportació de molta gent i realitzat a llarg termini. Per a poder cooperar eficaçment, cal un mètode teològic compartit. Un dels mètodes possibles és el de la lectura creient de la realitat. Aquest mètode consisteix en la interpretació de la realitat a partir d'una anàlisi de la mateixa realitat des de la multidimensionalitat, i una lectura ordenada, crítica i sistemàtica de la mateixa realitat a la llum de la Paraula de Déu viscuda en Església. Aquest mètode té un vessant existencial personal i un vessant de treball comunitari.

El vessant personal és el que hom realitza en l'experiència de la vida diària. La persona humana, en l'experiència concreta de cada dia, que viu en la família, el treball, les relacions humanes, en les opcions de vida que va fent, en la participació en les organitzacions econòmiques, socials, polítiques i culturals, està en contacte permanent amb altres persones concretes, amb l'ambient que les envolta i amb l'estructura social que les emmarca. Aquesta és l'experiència de vida que es va sedimentant al llarg dels anys i constitueix allò que anomenem experiència de vida. Per altra banda, la persona humana, mitjançant la contemplació de la Paraula, va assolint també un coneixement i una experiència evangèlica i, tot compartint-la amb les altres persones creients i amb la comunitat, va assolint una experiència de fe. Ambdues experiències –l'experiència de vida i l'experiència de fe– es troben a l'interior de la persona concreta i generen un diàleg intern en el qual la vida interpel·la la fe des de la multidimensionalitat humana, i també la fe interpel·la la vida des de l'experiència creient.⁵¹

El vessant comunitari és el que podem posar en pràctica quan anem compartint l'experiència personal de la lectura creient de la realitat amb la lectura creient dels altres. Aquest compartir és el significat comú que va edificant la comunitat cristiana. Aquesta voluntat de compartir pot ser també viscuda obertament amb tothom, i aleshores és el que hem anomenat la hipòtesi multidimensional oberta. La hipòtesi multidimensional oberta no relativitza la fe, ni tampoc la redueix a una opció relativa més entre les altres opcions de vida. L'únic que fa és obrir les portes de la teologia a tothom per tal de poder caminar junts en la recerca d'un nou horitzó d'esperança per a la humanitat sencera. El que fa el teòleg en ambdues situacions és posar la seva informació i coneixement teològics al servei de la vida i del bé comú. Amb aquesta actitud el teòleg segueix l'estil de vida de Jesucrist en l'evangeli, que no tanca mai la porta a ningú.

He experimentat durant anys aquesta metodologia treballant amb creients, amb agnòstics i amb no creients. Ha estat una experiència molt interessant de

50. *La misión de la Iglesia en el mundo*, cap. introductor, Madrid: S. M. 1989.

51. *Ibíd.*, quadern 8è. Conté una explicació teològica i pedagògica sobre aquest mètode.

cara a desbloquejar la recerca teològica i a obrir camins de futur. Realitzant aquest mètode, és quan hom s'adona més que mai de la importància de l'especialització bíblica, patristica, teològica, moral, espiritual, històrica i pastoral, perquè aquestes especialitats aporten els elements específics necessaris de cara a la comprensió de la realitat humana i de cara a poder encetar un diàleg de qualitat.⁵² També he utilitzat aquest mètode de treball en grups mixtos, formats per creients i no creients però que accepten la metodologia de la hipòtesi multidimensional oberta, i els resultats són més sorprenents, perquè, sense cap necessitat de compromís en el punt de partença, a la llarga es produeix una mútua interpel·lació que ajuda a irradiar i a assimilar mútuament els valors dels altres, sense caure ni en el sincretisme ni en el relativisme.

El que passa és que, en aquesta metodologia teològica, el teòleg esdevé un servent. És un servent, perquè posa tots els seus coneixements al servei de la comunitat cristiana i de tota la societat. És també un servent, perquè, al mateix temps que aporta tot el que té, també esdevé un aprenent i un receptor de l'experiència dels altres. Aquesta és una de les tasques teològiques que necessita més l'Església actual, si vol ser acollidora i servicial. Aquesta tasca no és, com poden pensar alguns, una tasca teològica que infravalora o margina la investigació teològica pura; ans al contrari, és una manera de fer i un estil que demana investigar més que mai. L'únic que afegeix a la investigació pura és el compromís de verificar la validesa antropològica i teològica de la investigació, mitjançant el diàleg compartit amb la comunitat cristiana i amb la societat en general.

Aquest camí, a més a més de ser útil per a la humanitat, és un camí necessari per a la renovació de la teologia en el món contemporani, especialment, pel que fa referència a l'elaboració d'un llenguatge teològic significatiu per a la humanitat. L'únic que cal és acceptar la pobresa com a punt de partença, la humilitat i la senzillesa com a camí, la fidelitat evangèlica com a motivació, i l'amor com a horitzó últim del servei teològic.⁵³

B) CRITERIS ORIENTADORS

La hipòtesi multidimensional oberta, com a metodologia per al diàleg entre la fe i la vida, entre l'Església i la societat, està en línia amb la gran tradició cristiana que neix de la Pasqua/Pentecosta. El discurs de Pere el dia de la Pentecosta o el discurs de Pau a l'Areòpag d'Atenes (Ac 2,13ss; 17,16-34) són un model d'aquest diàleg obert. Tenen en compte la realitat humana, plantegen amb claredat la novetat evangèlica, ofereixen la pròpia experiència religiosa com una possibilitat per a tothom, respecten la resposta de tothom i van fent camí amb la comunitat dels creients. No tenen una actitud fonamentalista o

52. *Tratado de teología pastoral*, 59-68.

53. *Ibid.*, «Epíleg» del llibre, pp. 419-422.

gnòstica, sinó dialogal i autèntica, és a dir, comparteixen el que són amb tothom a partir de la identitat de l'experiència de la fe. Per a poder continuar aquesta tasca calen uns criteris orientadors. Aquests criteris són uns punts de referència que concreten els principis fonamentadors i que acompanyen el diàleg en el procés de la hipòtesi multidimensional oberta. Podem subratllar alguns dels criteris orientadors més significatius.

1. *Evangelí i pobresa*

El primer criteri orientador és la necessitat de tornar a descobrir la pobresa com una nova possibilitat de retrobament evangèlic. Aquesta pobresa té una gran força transformadora quan és humanitzada per l'evangelí. La pobresa que estem vivint en el moment present es manifesta a nivell exterior i també a nivell intern. A nivell exterior ja ens hi hem referit abans, quan en la reflexió a l'entorn de la religiositat en el món contemporani hem parlat dels signes externs de la vivència del fet religiós en el món.

Aquesta pobresa també es manifesta a nivell intern de les comunitats religioses. De fet, al mateix temps que en el món contemporani hi ha unes necessitats religioses noves, hi ha molts bloquejos i tensions en les comunitats dels creients que impedeixen donar resposta a aquestes necessitats. Una part d'aquestes tensions s'expliquen per les dificultats econòmiques, polítiques i socials de tota la humanitat, que afecten també els creients. Però aquesta interpretació no ofereix una explicació suficient de la pobresa en la vivència religiosa de les comunitats. Moltes tensions i molts bloquejos tenen l'origen en la mateixa vida interna de les comunitats. La pobresa interna de les comunitats es manifesta de vegades en la manca de claredat direccional, en la manca de comunió, en la manca d'un llenguatge religiós significatiu i en la manca d'una presència significativa en la vida diària de la societat.⁵⁴ Aquesta pobresa interna és un repte encara més radical que la pobresa exterior.

Hi ha una interpretació negativa d'aquesta situació que, bàsicament, es manifesta en dues actituds: la passivitat i l'angoixa. La passivitat és l'actitud dels qui, cansats de buscar camins nous per al diàleg multidimensional obert, es refugien en una activitat vàlida però tancada en l'interior de la mateixa comunitat. És una actitud que neix de pensar que ja s'ha intentat tot i que no hi ha res a fer. Quan la passivitat dura massa temps, fàcilment deriva en l'angoixa. La sortida d'aquest cercle tancat és la voluntat d'anar endavant que es manifesta en el realisme i l'esperança.

El realisme és l'acceptació de la realitat pobra que vivim, tal com és. L'esperança és la transformació de la pobresa en «benaurança», quan hom

---

54. LONERGAN, *Method in Theology*, 355-368, on l'autor reflexiona a l'entorn de l'especialitat funcional que tracta de la comunicació de la teologia amb la societat.

s'adona que aquesta situació de pobresa és una invitació radical a obrir-se, a compartir, a buscar i a discernir entre tots plegats els camins de la superació.⁵⁵

Aquests camins de viure en l'esperança necessiten la superació de la passivitat i de l'angoixa, impliquen una neteja de la mirada personal i col·lectiva i demanen la creació de xarxes comunitàries per a compartir les necessitats de tothom. Aquesta neteja de la mirada i la solidaritat comunitària es donen quan la pobresa és humanitzada per l'evangeli, és a dir, quan és viscuda en l'Esperit. Aleshores aquesta pobresa, en lloc d'una experiència negativa, és una nova oportunitat històrica per a encarnar la fe en la vida real del món contemporani.

2. *Una nova aproximació a la persona*

La força transformadora de la pobresa humanitzada per l'evangeli ens situa d'una manera nova davant la realitat del món, de les persones i de la història, perquè ens porta a descobrir que la vida diària i la praxi són un lloc teològic.⁵⁶ Aquest és el sentit antropològic i teològic del que anomenem els signes dels temps (Lc 12,54-56).

Els signes dels temps equivalen al discerniment històric per a descobrir la presència de Déu en l'interior dels esdeveniments humans, socials i ecològics de la història. El camí d'aquest discerniment històric a la llum de la fe parteix de l'observació de la realitat de la vida quotidiana i, després de l'anàlisi de les constants d'aquesta realitat, és a dir, dels reptes i els signes d'esperança, intenta d'anar trobant la lluminositat que va emergint de l'interior amagat en els esdeveniments, que no es constata a primera vista. Entenem per observació de la realitat l'actitud d'obrir els ulls físics, afectius, intel·lectuals i espirituals als fets, als símbols i a les situacions de la vida de cada dia (Lc 24,13ss.). Entenem també que aquesta observació s'ha d'anar organitzant i sedimentant en una experiència, que és el resultat de la repetició dels fets, dels símbols i de les situacions.

Entenem per anàlisi de les constants d'aquesta realitat l'esforç de penetració en el que hi ha al darrere dels fets. El que hi ha al darrere dels fets són uns reptes i uns signes d'esperança. Mai la realitat no és totalment positiva o negativa, sinó que és una barreja de reptes i de signes d'esperança. L'anàlisi de la realitat ajuda a viure amb maduresa aquesta complexitat de la vida humana. La lluminositat, que va emergint a poc a poc de l'interior dels fets, símbols i esdeveniments, és la presència amagada de Déu en totes les situacions de la vida. Els signes dels temps, doncs, són una educació de la mirada per a penetrar en allò

---

55. Les benaurances (Mt 5-7) són unes catequesis comunitàries per a edificar el Regne de Déu en el món, a partir de la realitat de cada dia.

56. ROVIRA BELLOSO, *Introducción a la teología*, 326; R. PRAT I PONS, «La praxi, lloc teològic», *Qüestions de Vida Cristiana* 93 (1978) 110-119.

que hi ha en la profunditat de totes les coses. La realitat és la mateixa, abans i després de treballar els signes dels temps. El que canvia és la capacitat de la mirada per a penetrar a l'interior dels fets. Aquesta mirada és la capacitat de descobrir l'esperança transcendent en totes les situacions. Aquesta esperança, de vegades, és encarnada i compromesa. Altres vegades, és una esperança crucificada i adolorida. Altres vegades, finalment, és radiant i ressuscitada.⁵⁷ Aquesta nova actitud davant el món, les persones i la societat exigeix eliminar totes les barreres, físiques, humanes i espirituals que ens impedeixen la comunicació oberta amb tot i amb tothom.

La nova actitud que brolla de l'observació dels signes dels temps és una aproximació a la realitat. En aquest procés d'aproximació a la realitat sempre podem fer un nou pas. Es tracta d'anar caminant vers una nova consciència, oberta, crítica i activa, que afecta a la persona sencera i en totes les seves dimensions. Aleshores la mirada sociocultural és valorada, en tot el que té d'específica, i és respectada en la seva pròpia metodologia de recerca. Al mateix temps, la mirada sociocultural, conscient dels seus límits, no és ni absoluta ni menystenidora de les altres aproximacions a la realitat, que també fan la seva aportació. La mirada psicoafectiva també és tinguda en compte com a important en la seva especificitat i metodologia de recerca, però també és considerada una mirada limitada en la seva capacitat de definició global del sentit de l'existència i, per tant, necessitada d'una complementarietat.

La mirada intel·lectual de la filosofia, si vol tenir qualitat, ha de reunir totes les dades socioculturals i psicoafectives, i aleshores n'ha de fer un discerniment global crític, ètic i estètic. En aquest discerniment intel·lectual té el seu mètode propi i específic. Però, si és conscient que la seva reflexió intel·lectual de cara a la comprensió del sentit últim de la vida sempre és penúltima, ha d'acceptar com a última resposta o bé el silenci o bé admetre que aquesta darrera explicació de la realitat demana una nova capacitat que és la recerca pròpia de la religió i de la transcendència.

La mirada teològica és la pròpia dels signes dels temps. Té en compte la mirada sociocultural, la psicoafectiva i la filosòfica, però té una especificitat pròpia, que és la que brolla de la lluminositat de la Paraula que dona sentit a la vida i de la força de l'Esperit que li dona energia per a construir un projecte transformador del món.

3. Relació humana i renovació teològica

La descoberta del sentit, que neix dels signes dels temps, no és el resultat d'un individualisme, sinó de la comunitat. Quan parlem de comunitat no ens referim a la

---

57. La mirada del cristià està educada en la fe quan és capaç de veure la presència del Crist encarnat, mort i ressuscitat en tots els esdeveniments de la vida de cada dia.

dissolució de la persona concreta en una col·lectivitat, sinó a la interrelació profunda que es produeix, de vegades, entre l'originalitat única i irrepetible de cada persona amb l'originalitat de les altres persones que també són úniques i irrepetibles. El nucli de la comunitat, doncs, és la relació interna de la persona amb si mateixa i la relació interpersonal amb totes les persones. La relació, entesa d'aquesta manera, és la font de la comunicació. La comunicació, sostinguda amb intel·ligència i amor, és el cor i l'ànima de la comunió.⁵⁸ Aquesta relació, per un banda, és la que experimenta cada persona en el seu procés intern d'autoconsciència i autoestima. L'autoconsciència personal neix de l'experiència de la vida diària, especialment en les situacions límit del dolor físic, psíquic i espiritual. Aleshores la persona humana, mitjançant la pregunta per la mort, per l'amor i pel futur, va fent un procés de transformació personal relacional vers la maduresa interna i comunitària.

La maduresa de la persona és el resultat d'un procés d'autoconsciència i de responsabilitat, que es va produint en la mesura en què anem superant el sentiment de la por davant el dolor físic, afectiu, intel·lectual i espiritual. D'aquesta manera, la malaltia es converteix en senzillesa, l'aïllament de la persona en acolliment, la soledat en amor, la culpabilitat en l'experiència de sentir-se acceptat un mateix i de voler acceptar els altres, i l'angoixa es converteix en confiança.⁵⁹ Aquesta relació, per una altra banda, també és la que anem vivint les persones quan experimentem la comunicació. La comunicació no és solament el resultat de la suma de les interrelacions personals, sinó que n'és una multiplicació. Aquesta multiplicació es produeix quan l'autonomia de cada persona esdevé una autonomia compartida, oberta als altres i compromesa per a estimar. L'estimació cura les ferides de les persones, interpel·la sobre la veritat de tothom, fa descobrir les noves possibilitats que cada membre de la comunitat té amagades en el seu interior i, finalment, crea les condicions objectives per a elaborar, realitzar i discernir un projecte comú comunitari.

El projecte comú és el resultat de l'escolta mútua, del diàleg i de la cooperació. El fruit d'aquesta cooperació, quan és sostinguda amb intel·ligència i amor, és la comunió. La relació comunicació-comunió és l'actitud essencial per a treballar en la perspectiva comunitària de la hipòtesi multidimensional oberta. Obre camins al diàleg universal, sense cap perill de relativisme antropològic ni de sincretisme religiós.

4. *Paraula i teologia*

El fet de treballar en la perspectiva de la hipòtesi multidimensional oberta ens posa en comunicació amb tothom qui cerca la veritat, però ens exigeix de

58. *El dinamismo de la comunión eclesial*, 78-79.

59. Jordi FONT I RODON, *Món intern i transcendència* (Lliçó inaugural del curs acadèmic 1993-1994), Lleida: Institut Superior de Ciències Religioses-IREL 1993.

fer l'aportació específica de la teologia. Aquesta aportació específica és la reflexió que brolla de la Paraula de Déu —el Crist—, que és viscuda en l'interior de l'Església i que es tradueix en un estil de vida personal i comunitari. L'experiència central cristiana és la salvació de la persona humana en un diàleg d'absoluta llibertat entre Déu, que pren la iniciativa absolutament gratuïta de manifestar el seu amor al món per mitjà del Crist en l'Esperit, i la persona humana, que respon des de la seva llibertat.⁶⁰ El resultat d'aquest diàleg d'amor és la salvació de la persona, com a gràcia i, doncs, per la fe.

La hipòtesi multidimensional oberta necessita aquesta aportació pròpia i específica de la teologia, que és la que neix de la contemplació de la Paraula il·luminadora del sentit de l'existència humana. Aquesta aportació específica pot fallar de diverses maneres: quan no proposa amb claredat els resultats de la pròpia recerca des de la Paraula, quan envaeix el terreny específic i el mètode propi de les altres recerques i quan no dialoga amb tothom, des de l'obertura, la sinceritat, el discerniment i la veracitat.⁶¹

Quan la teologia, mitjançant el seu propi mètode de treball, no proposa amb claredat els resultats de la seva recerca és irrellevant en el món de la cultura. La recerca teològica és sempre a l'entorn de la Paraula revelada, com a llum i força transformadora del sentit de l'existència humana. La manca de la proposta es pot produir com a resultat de la por i del complex d'inferioritat davant les ciències de la natura i les ciències humanes. També es pot produir com a conseqüència de la manca de claredat i, en definitiva, la manca d'un treball crític i creatiu a partir de la metodologia pròpia de la teologia. En aquest segle, la recerca específicament teològica, realitzada amb compromís i dedicació, va ser assumida en moltes de les propostes renovadores del Concili Ecumènic Vaticà II. És una teologia que ha donat figures eminents en el segle XX i un pensament que ha estat molt positiu de cara a la recerca del sentit de la vida en el món contemporani.

Quan la teologia envaeix el camp i el mètode específic de les altres recerques antropològiques sobre el sentit de la vida, és rebutjada pel món intel·lectual, a causa de la manca d'autenticitat i de qualitat. La manca d'autenticitat ve de l'abandó de la Paraula, viscuda en la tradició eclesial com a font original autèntica de la teologia. La manca de qualitat li ve de no respectar les recerques empíriques pròpies de les ciències de la natura i de la persona. En aquest aspecte, el món intel·lectual, justament, no admet cap tipus d'intromissió. Quan la teologia no dialoga des de la sinceritat i la veracitat amb els altres camins de recerca sobre el sentit de la vida, té el perill de quedar al marge de la mateixa vida col·lectiva. Llavors tothom hi surt perdent, perquè la teologia no s'enriqueix amb les aportacions dels altres ni tampoc enriqueix els altres amb

60. Juan ALFARO, *Esperanza cristiana y liberación del hombre*, Barcelona: Herder 1972.

61. Josep M. ROVIRA BELLOSO, *Fe i cultura al nostre temps* (Lliçó inaugural del curs acadèmic 1987-1988), Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 1987.

les pròpies aportacions. D'aquesta manera, ni assimila la lluminositat que ve de la consistència, la veritat i la bondat que neix de les altres recerques antropològiques i científiques, ni irradia la pròpia lluminositat que brolla de la Paraula.

5. *Església i teologia*

La teologia no és una professió liberal, sinó una manifestació dels múltiples carismes i serveis de la comunitat eclesial. En la comunitat eclesial dissenyada en el Nou Testament tothom serveix per a alguna cosa i ningú no serveix per a tot (1Co 12 i 13). Entre aquests serveis no hi pot mancar mai el servei teològic. El servei teològic és el de la reflexió ordenada, crítica i sistemàtica sobre la Paraula de Déu, que dóna vida a la comunitat eclesial (He 1,1ss.) i que és llum per a tots els pobles (*LG*, 1). Per aquesta raó podem afirmar que la teologia neix en la comunitat eclesial, reflexiona des de la comunitat i retorna el resultat del pensament a la comunitat. Tot plegat és un servei. Neix de la comunitat, perquè la Paraula és la columna vertebral de la vida de la comunitat naixent el dia de la Pentecosta (Ac 2,1-13), ho ha estat al llarg de tots els segles (*DV*, 1) i ho és avui.

Per començar, hem de dir que la mateixa persona que es dedica a la tasca concreta de la teologia és un fill o filla de l'Església. De fet, és l'Església qui l'ha engendrat a la fe tot semblant la Paraula en el seu cor (Rm 10,8-10), l'ha format mitjançant un procés educatiu, l'ha acompanyat amb la solidaritat eclesial i el sosté amb la Paraula, el Sagrament, la pregària i l'amor.

La fe cristiana neix en la matriu de l'Eglésia-mare que inicia, acompanya i dóna suport a la vida de fe. És per aquesta realitat profunda que, justament, podem afirmar que la vinculació personal, intel·lectual i afectiva del teòleg amb la comunitat eclesial és condició de possibilitat per a un treball veritablement teològic.⁶² Desconnectar-se afectivament de la comunitat cristiana i esdevenir una professió liberal independent, és molt fàcil i simple com a punt de partença intel·lectual, però sempre està abocat al fracàs.

Aquesta vinculació afectiva, per a ser madura antropològicament i teològicament, ha d'articular molt bé l'autonomia i la llibertat de pensament, amb la humilitat intel·lectual, amb la discreció personal i amb l'amor a la gent a qui va adreçada la paraula humana, que emergeix de la reflexió des de la Paraula revelada. El teòleg, doncs, pot fallar per manca de llibertat de pensament per a dir el que ha elaborat en fidelitat a la Paraula i a la vida, i pot fallar també per manca de discreció i humilitat per a acceptar que el seu carisma és un servei més en l'Església i que és un carisma que no està destinat a ocupar un lloc rellevant. Aquest lloc rellevant és reservat als pobres i als qui estimen més.

---

62. Paul TILLICH, *Systematic Theology*, vol. II, Chicago: University Press 1963, pp. 27-31.

Per aquesta raó podem dir que l'arrogància és una de les actituds més contradictòries amb el treball teològic. Ho és, perquè quan es manifesta l'arrogància hi ha molt sovint més un afany de protagonisme que no pas una voluntat de servei gratuït a la comunitat. La força dels arguments teològics, quan és viscuda des de la senzillesa, s'imposa per ella mateixa, és a dir, per la seva lluminositat interna, que brolla de la contemplació de la Paraula en relació als problemes de la vida humana. Que aquesta acceptació trigui més a fer-se realitat és conseqüència de la complexitat humana i de la voluntat d'avançar tots plegats. La purificació que aquesta espera pacient suposa, al mateix temps que fa patir, comporta també una millora de la transparència i de la qualitat de l'argumentació.⁶³

6. Teologia, espiritualitat i pastoral

El rol de la teologia en la vida de l'Església i en la seva participació en la recerca col·lectiva de la humanitat sobre el sentit de la vida és una tasca que ha d'anar dirigida a la persona sencera, i no solament a l'abstracció teòrica. La persona sencera és una realitat física que es manifesta en el pensament, la interioritat, l'espiritual i l'acció.⁶⁴

La ment humana, en primer lloc, és la capacitat de reflexionar sobre la pròpia experiència viscuda, sobre l'entorn social i, en definitiva, sobre la història. Aquesta capacitat de reflexió racional manifesta el misteri profund espiritual de la persona que és l'autoconsciència i l'autoestima. L'amor conscient i conseqüent és el resultat més depurat i més misteriós de totes les manifestacions que brollen de l'interior de l'ésser humà. Per això, la persona humana no és solament una realitat física i racional, sinó també una interioritat espiritual. Aquesta interioritat misteriosa espiritual es manifesta especialment en la reflexió intel·lectual i en l'amor. Tanmateix, solament es fa realitat en l'acció transformadora.

La teologia, que és una activitat humana, afecta també la persona sencera i totes les seves dimensions. Per això, la teologia ha d'estar arrelada en l'experiència de vida i en l'experiència de fe i, des d'aquesta experiència, ha de fer un discurs ordenat, crític i sistemàtic sobre Déu i la seva manifestació al món. La teologia situada en la realitat ha d'esdevenir interioritat espiritual i acció transformadora de la mateixa realitat.

La interioritat espiritual és la transformació de la reflexió teològica en amor intern, des de l'amor de Déu rebut, acollit i meditat. D'aquesta manera la

63. Henri de LUBAC, *Meditación sobre la Iglesia*, Bilbao: Desclée de Brouwer 1966.

64. Ramon PRAT I PONS, «El mestratge teològic», en J. RIUS-CAMPS – S. PIÉ I NINOT (eds.), *La humanitat a la recerca de Déu. Miscel·lània en homenatge al Prof. Dr. Josep M. Rovira Belloso*, RCatT XXV (2000) 19-33.

intel·ligència està relacionada amb les emocions i els sentiments de la persona, és a dir, amb el que la Sagrada Escripura anomena el «cor», i esdevé una intel·ligència amorosa i compromesa. La teologia no solament no es pot separar de l'espiritualitat, sinó que esdevé l'anima intel·ligent de l'amor compromès. Llavors la teologia i l'espiritualitat esdevenen «pastoral»,⁶⁵ és a dir, Església en acció. El terme *pastoral* és un terme metafòric evangèlic que equival al projecte pràctic que neix de la intel·ligència de la fe, esdevinguda amor, i que es tradueix en un pla i un programa, personal i comunitari, d'acció eclesial.

La teologia, l'espiritualitat i la pastoral no es poden separar sense pagar un preu negatiu. Aquest preu és el perill que la teologia acabi essent més una ideologia que no pas una reflexió sobre i des de la Paraula de Déu, el perill que l'espiritualitat esdevingui més una teràpia psicològica que no pas la vivència de l'amor que neix de la contemplació de la Paraula, el perill, finalment, que la pastoral esdevingui un pur activisme o fins i tot una lluita de poder. En canvi, quan la teologia, l'espiritualitat i la pastoral caminen juntes, amb autonomia i interdependència, es va donant una resposta global a la persona sencera que és racionalitat, misteri interior espiritual i acció transformadora del món i de la història.

7. Elements bàsics de l'evangelització

Els criteris orientadors anteriors ens donen uns punts de referència per a formular els elements bàsics de l'evangelització. Aquests elements bàsics són: l'observació de la realitat diària des de la perspectiva de la Creació, la lectura creient de la realitat a la llum de la Revelació, i l'acció conscient i conseqüent vers la Santificació.⁶⁶

L'observació de la realitat diària, des de la perspectiva de la Creació, és l'intent d'obrir els ulls físics, intel·lectuals, afectius i espirituals als fets de la vida, a les seves interconnexions i a les estructures econòmiques, polítiques, socials, culturals i religioses que els condicionen. En aquest intent d'observació de la realitat diària, l'evangelització és deutora de tota la recerca humana sobre la natura, la vida, la persona, la societat i la història. L'evangelització comença la seva tasca escoltant i acollint la realitat humana i social, tal i com és. L'evangelització, doncs, no parteix d'una realitat objectiva diferent de la de tothom, sinó de la mirada específica sobre aquesta realitat antropològica, que li ve de la lluminositat de la Paraula i de la força de l'Esperit.

La lectura creient de la realitat, a la llum de la Revelació, és la interpretació de la realitat des de la contemplació de la presència de Déu en els esdeveni-

65. El terme *pastoral* ve del llenguatge de la tradició bíblica i especialment de la paràbola del *Bon pastor* (Jn 10,14-15).

66. El Credo apostòlic és la formulació de la identitat del cristià. Aquesta identitat afecta l'acció, la contemplació i la celebració.

ments de la vida de cada dia i de la història. Aquesta contemplació permanent i continuada, sedimentada en l'experiència comunitària eclesial, dóna sentit a la vida de la persona, es manifesta en el testimoni i se celebra en l'eucaristia. La lectura creient de la realitat és una capacitat personal i comunitària que es va aprenent mitjançant una pràctica continuada, compartida i elaborada teològicament. De la mateixa manera que aprenem a llegir un llibre, també podem aprendre a llegir el llibre de la vida.

L'acció conscient i conseqüent vers la santificació és la maduració de la consciència, personal i comunitària, mitjançant la qual hom va passant de fer un compromís a estar compromès. Fer un compromís és donar una resposta positiva a la necessitat concreta plantejada per un repte concret de la realitat. Estar compromès és el resultat de fer molts compromisos concrets, i es produeix quan la persona canvia la ment i el cor, es converteix a l'evangeli (Mc 1,14-15) i assumeix l'actitud del compromís com el tarannà habitual de la seva vida.

Aquest tarannà genera un diàleg permanent entre la fe i la persona concreta, entre la fe i la justícia, i entre la fe i la cultura, i al mateix temps dóna els signes visibles externs del creixement del Regnat de Déu en el món. Aquests signes, bàsicament, són l'amor (Jn 14,25), la unitat (Jn 17,21) i l'opció preferent pels pobres (Lc 7,22).

8. *Diàleg intercultural i interreligió*

El diàleg a l'interior de la hipòtesi multidimensional oberta és una tasca molt complexa i que té nivells diversos. És una tasca complexa, perquè ha de respectar la diversitat d'objectius, de metodologies i de llenguatges de cada línia de recerca. Té uns nivells diversos, perquè no és un diàleg lineal, sinó un diàleg fet a moltes bandes. Podem dir fins i tot que és una tasca que no s'acabarà mai, perquè assolir el seu objectiu últim és gairebé arribar al llinar del Regnat de Déu. Aquesta dificultat, però, no ens estalvia de fer tot el camí possible i ens urgeix a treballar amb el màxim de dinamisme.⁶⁷ El repte de la dificultat és conseqüència de la grandesa de la tasca a dur a terme. Aquesta tasca és tan complexa que pot semblar impossible per als éssers humans. Tanmateix, el mateix evangeli ja ens recorda que allò que és impossible per als homes és possible per a Déu (Lc 18,27). Caminar des d'aquesta pobresa d'actituds i de mitjans és la condició de possibilitat per a un diàleg de qualitat.

Un dels nivells del diàleg, en la perspectiva de la hipòtesi multidimensional oberta, és el diàleg intercultural i interreligió i consisteix en la interrelació del

---

67. Per tal de promoure aquest diàleg s'han anat creant per tot Europa els anomenats Centres Culturals Cristians –a casa nostra, la Fundació Joan Maragall de Barcelona, l'Institut de Recerca i Estudis Religiosos-IREL de Lleida, el Centre Penyafort de Mallorca, etc.– que cultiven la relació entre la cultura i la fe d'una manera permanent i oberta.

fet religiós –les religions de la terra– amb el fet econòmic, polític, social, cultural, filosòfic, ètic, estètic. Aquest diàleg intercultural i interreligiós és un vessant i una tasca específica del diàleg en la hipòtesi multidimensional oberta, que és d'interès per a tothom.

El diàleg intercultural i interreligiós té diversos objectius. El primer objectiu és treballar per tal que la religiositat, viscuda en la multidimensionalitat humana, no sigui manipulada en contra de la llibertat, la igualtat i la fraternitat, és a dir, que no vagi en contra de la dignitat de la persona humana i els drets humans. El segon objectiu és intentar que l'experiència religiosa, viscuda a l'interior de la multidimensionalitat humana, posi tota la seva llum i tota la seva força al servei de la justícia i la pau de la humanitat. Aquest és el terreny antropològic i social comú, on la religió es troba amb totes les recerques sobre el sentit de la vida i de la història. És també l'espai on la religió queda acreditada o desacreditada. El tercer objectiu és el més difícil. Consisteix a treballar per tal que les persones i les comunitats religioses sapiguem compartir tota la nostra experiència sobre la recerca de Déu i la seva manifestació al món, amb les altres persones i amb les altres comunitats religioses, però sense derivar en un relativisme ni un sincretisme.

El relativisme consisteix a reduir l'experiència religiosa a una experiència vàlida però solament subjectiva i, per tant, incapaç d'un valor objectiu i universal. Llavors l'aportació de la teologia, que és la reflexió crítica sobre el fet religiós i la revelació, de cara al diàleg a l'interior de la hipòtesi multidimensional oberta, és inútil i irrellevant, ja que solament representa la subjectivitat de la persona concreta que hi participa.

El sincretisme consisteix a arribar a un acord que no és el resultat d'un diàleg en la sinceritat i la veracitat, sinó fruit de deixar de banda els aspectes conflictius en relació amb les altres experiències religioses i amb la teologia que hi ha al darrere, per afirmar solament les línies generals que recullin elements de tots. Tanmateix, el que es va deixant pel camí en el sincretisme molt sovint és l'essencial de cada experiència i aleshores el resultat final del diàleg teològic és la pèrdua de la riquesa de totes les experiències religioses concretes. Aquesta superficialitat deixa l'estat del diàleg encara pitjor que abans.

El veritable diàleg intercultural i interreligiós, certament, ajuda a descobrir i a veure els aspectes relatius de cada experiència i, per tant, permet de treballar de cara a compartir els elements essencials de fons. Aquest esforç d'arribar a compartir de veritat l'experiència religiosa, no solament no té res a veure amb el sincretisme, sinó que és l'essència de tota experiència religiosa en si mateixa: desenvolupar l'amor obert i universal, com a fruit de l'amor de Déu a la natura, a les persones, a la comunitat i a la història.⁶⁸ L'amor de Déu –l'Esperit Sant vessat al món per mitjà del Crist– certament no fa cap tipus de distinció.

---

68. Vegeu les resolucions 20 i 21 del CPT.

C) DIRECTRIUS OPERATIVES

Els principis i els criteris desenvolupats ens donen un marc de referència per a marcar una línia d'actuació de cara al futur. Aquesta línia d'actuació no és abstracta ni genèrica sinó l'oferta d'unes directrius operatives que són fruit de la lectura creient de la realitat. A la llum d'aquestes directrius les comunitats concretes poden dissenyar un projecte operatiu, elaborar un pla de treball, concretar un programa d'acció i fer unes opcions prioritàries. La tasca de la teologia, a part del diàleg crític de la fe amb la cultura, ha d'acompanyar les comunitats cristianes en l'elaboració, realització i avaluació del seu projecte pastoral concret.

No podem formular totes les directrius operatives d'aquest acompanyament teològic, perquè això solament es pot fer a partir d'una situació concreta. En aquesta meditació teològica solament podem suggerir les directrius operatives més comunes, constants i prioritàries. Entre aquestes directrius operatives prioritàries per a renovar la teologia, si volem que de cara al futur sigui significativa en el món secular i útil per a la comunitat cristiana, podem subratllar les següents: la presència humil en la societat, l'equilibri intern teològic, l'acompanyament de les persones, la il·luminació de la fe, l'opció per la comunitat i el servei gratuït al món.

1. *Presència humil en la societat*

La societat secularitzada i pluralista en la qual vivim exigeix que la presència de cada grup sigui respectuosa amb els altres. Aquesta actitud respectuosa no és compatible amb l'arrogància. Tanmateix, el contrari de l'arrogància no és l'actitud del silenci vergonyant, sinó la normalitat, és a dir, la proposta discreta, clara i sincera de la pròpia experiència de vida. El nom correcte d'aquesta actitud és la humilitat. La humilitat neix de la presa de consciència que la comunitat cristiana és un grup més a l'interior de la societat secular. La teologia també ha de participar d'aquesta actitud humil. La humilitat no vol dir que hom renuncia a les pròpies conviccions, sinó que les vol viure a l'interior de la societat democràtica real. L'actitud democràtica tampoc no equival a diluir la veritat en l'anomia o pèrdua de la identitat, sinó que consisteix en el respecte sincer a les conviccions dels altres i especialment a les conviccions de les minories. Aquest respecte als altres, al mateix temps, és una exigència als altres a fi que també ells respectin les nostres conviccions.

La metodologia de la hipòtesi multidimensional de treball és un bon camí per a interrelacionar les pròpies conviccions amb les dels altres en un context social de respecte humil i sincer. Aquesta presència humil és l'actitud més correcta per a la tasca de la teologia en la nova situació de la societat secular i

pluralista. Des d'aquesta actitud humil hi ha molt camí a fer i molta experiència de vida a compartir amb tothom.

2. Equilibri intern teològic

Aquest nou tarannà de la reflexió teològica en el món contemporani demana en la tasca dels teòlegs un equilibri intern per a superar la temptació del fonamentalisme i del gnosticisme. L'equilibri a què ens referim no consisteix en la renúncia als elements essencials de la fe, ni en una actitud a la defensiva davant la cultura, sinó en l'actitud de diàleg acollidor, crític i obert. La renúncia als elements essencials de la fe portaria a la dissolució de la mateixa fe. La teologia no pot renunciar a allò que és bàsic i fonamental, ja que la seva tasca bàsica consisteix a destriar, fonamentar i formular amb precisió els continguts de la revelació. L'actitud a la defensiva davant la cultura portaria la fe a la desconnexió de la vida i de la història. La teologia no pot desconnectar-se de la cultura sense perdre tota la seva significació, ja que la teologia és per a les persones i aquestes són, al mateix temps, receptores i creadores de cultura. La teologia sempre formula la fe en el context d'una cultura concreta i determinada.

L'equilibri no és un terme mitjà que vol defugir les tensions, ans al contrari, és una dinàmica permanent que atén ambdues necessitats en una situació concreta. Té en compte els continguts nuclears de la fe sense renunciar a cap dels seus elements essencials, i també té en compte la cultura concreta del seu entorn. La seva tasca consisteix a posar en diàleg la fe i la cultura amb discerniment i obertura. La metodologia de la hipòtesi multidimensional, a què ens hem referit a l'inici d'aquesta meditació teològica, és un camí excel·lent per a canalitzar aquesta tensió d'una manera positiva, generar vida cristiana i desenvolupar un pensament teològic vàlid per a les persones concretes del nostre temps.

3. Acompanyament de les persones

El camí de la religió i de la fe, en l'actualitat més que mai, passa per la humanització. La humanització sempre pressuposa una concepció humanista de la vida, però dinamitza l'humanisme intel·lectual amb l'amor real i el situa davant la persona concreta. La humanització esdevé real en l'acompanyament de les persones i especialment davant les seves necessitats i pobreses. La pobresa a què ens referim pot ser física, psíquica, social i espiritual, és a dir, pot afectar les necessitats materials, intel·lectuals, afectives, socials i transcendents de la persona. De tota manera es refereix prioritàriament a les persones excloses de la participació en els béns bàsics necessaris per a viure amb dignitat la seva condició humana.

La teologia pot i deu participar en aquest procés d'humanització, al costat de tothom que treballa pel bé comú mitjançant el seu compromís, fent un discurs que acompanyi les persones i intenti superar el sectarisme, la passivitat i l'escepticisme.

El sectarisme és l'actitud d'aquelles persones i grups socials que, a causa de la por, es tanquen davant la realitat social col·lectiva. Aquesta por és múltiple, és a dir, és una por de pensar, una por d'estimar i una por de ser un mateix. La por de pensar es dona perquè la persona o el grup sectaris tenen por que, si accepten la crítica, se'ls desmunti la seguretat existencial que pensen tenir. La por d'estimar es dona perquè tenen por de ser marginats i, en definitiva, rebutjats. La por de ser un mateix és dona perquè no estan gens segurs de les seves conviccions i s'envolten d'una muralla de dogmatisme i de voluntarisme. La teologia pot ajudar a superar el sectarisme, deixant-se interpel·lar per les altres aproximacions a la recerca del sentit amb sinceritat i honradesa, i aportant la seva obertura a la fraternitat i l'experiència de la comunió pròpia de la religió transcendent. D'aquesta manera pot compartir els seus coneixements amb la recerca econòmica, sociocultural, psicoafectiva i filosòfica. Llavors la teologia realitza la tasca de denunciar tot tipus d'idolatria i la tasca d'anunciar, a la llum de la revelació, la dignitat de la persona humana i el respecte a la llibertat.

La passivitat és l'actitud d'aquelles persones i d'aquells grups que actuen en la societat, però que en el fons pensen que ja ho hem provat tot i que, malgrat l'actuació de molta gent de bona voluntat, aquest món no té solució, és a dir, pensen que cal fer alguna cosa per a justificar-se, però que, si anem a fons, no serveix de res. La teologia pot ajudar la societat a superar aquesta passivitat existencial, cooperant amb les altres recerques del sentit —econòmiques, socioculturals, psicoafectives i filosòfiques— mitjançant l'aportació específica de la llum que brolla de l'esperança transcendent.

L'escepticisme gairebé sempre és el resultat final del sectarisme i de la passivitat. De fet, l'escepticisme és l'actitud d'aquells que quan fracassen personalment en la recerca del sentit, creuen que ha fracassat tothom. Després de fracassar diverses vegades arriben a la conclusió que la veritat i el sentit no existeixen. No s'adonen que la causa de llur fracàs és l'absolutització i la inconsistència de la seva visió, parcial i tancada a la veritat. És una absolutització de tipus idolàtric que es posa a si mateix com a centre i no s'adona que la veritat es troba entre tots i especialment amb l'aportació de les persones afectivament més evolucionades. En definitiva, la veritat i el sentit és una realitat que ens transcendeix a tots.

La teologia, en el marc del diàleg interdisciplinari propi de la metodologia de la hipòtesi multidimensional, exerceix una funció de denúncia de la idolatria o absolutització d'un aspecte de la realitat que margini els altres, així com d'anunci de la capacitat de cercar la veritat.

4. *Il·luminació de la fe*

En la pràctica de la metodologia de la hipòtesi multidimensional, la teologia té una doble funció: l'acolliment de tots els reptes que planteja la realitat i la il·luminació d'aquells signes d'esperança que conté la realitat però que no són copsats fàcilment per manca de llum. A part d'aquesta doble funció interdisciplinària, té la missió específica de reflexionar i formular la revelació d'una manera ordenada, crítica i sistemàtica.

Els reptes que ha d'acollir la teologia són aquells desafiaments, problemes i interrogants que estan plantejats per l'anàlisi de la realitat econòmica, sociocultural, psicoafectiva, filosòfica i religiosa i que ens afecten en la vida diària per a viure la fraternitat universal i trobar sentit a la vida. Són uns desafiaments i uns interrogants que mostren les dificultats que hi ha en la vida per a viure personalment, convida comunitàriament i cercar el sentit. De tota manera hem de dir que els reptes en si mateixos no són negatius. Els reptes solament assenyalen i subratllen clarament els problemes, els bloquejos i les dificultats de la vida. Prendre consciència dels problemes, els bloquejos i les dificultats és el primer pas per a poder-los superar. Això no solament no és negatiu, sinó que és molt positiu.

Els signes d'esperança són aquells aspectes concrets de la realitat econòmica, sociocultural, psicoafectiva, filosòfica i religiosa que ens estimulen en la vida diària per a viure en positiu, créixer en la fraternitat, i d'aquesta manera ens ajuden i donen força per a treballar a favor de la vida i de la recerca del sentit. Aquests signes d'esperança van sempre plegats amb els reptes, de manera que no es poden destriar fàcilment els uns dels altres.

A part d'aquesta doble funció que comparteix amb tota la humanitat, la funció de l'acolliment dels reptes i la funció desvetlladora dels signes d'esperança, la teologia és el testimoni de la revelació de Déu. Aquesta és l'aportació central i més específica de la teologia, i consisteix en la il·luminació de la recerca religiosa, des de la Paraula de Déu viscuda en comunitat. D'aquesta manera la recerca antropològica es veu potenciada per la novetat de l'autocomunicació interna de Déu al món per mitjà del Crist. Aleshores la teologia ajuda a viure la fe que es manifesta en l'esperança i es realitza en l'amor.

5. *Opció per la comunitat*

La tasca de l'acompanyament de les persones i de la il·luminació de la fe necessita la mediació de la comunitat. La presència humil de la comunitat cristiana a l'interior de la societat exigeix un tipus de teòleg que mantingui sempre un equilibri intern que li permeti de superar la temptació del fonamentalisme i del gnosticisme.

La comunitat humana s'edifica sobre la comunicació interpersonal i l'opció de compartir els béns. La comunicació interpersonal demana obertura per a

compartir el que som. L'opció de compartir els nostres béns amb els altres és la font de la justícia i la solidaritat. La solidaritat consisteix a compartir els mitjans econòmics i distribuir-los justament entre totes les persones sense distincions. La pau personal i social floreix de la comunicació i de la justícia.

La comunitat o bé comú, a part dels béns materials, necessita també un ambient sociocultural alliberador i creador que estimuli el creixement de les persones concretes. La cultura és el patrimoni col·lectiu que configura la vida del poble. Som hereus d'aquest patrimoni cultural i, al mateix temps, som creadors de cultura. La comunitat creix quan l'ambient cultural és positiu i esperançat. La comunitat no és anònima sinó constituïda per persones concretes, úniques i irrepetibles. Cada persona necessita el caliu psicoafectiu dels altres que li doni serenitat i alegria. Els mitjans econòmics i socioculturals no supleixen aquesta necessitat de seguretat, afecte, consideració, inclusió en el grup i participació activa en la vida comunitària.

La comunitat ha de tenir projecte i per això necessita la reflexió crítica intel·lectual i emocional que doni raons per a trobar sentit a la vida i dissenyi una utopia realitzable. La tasca de la filosofia és justament aquesta. Quan no es dóna, com passa sovint, la comunitat perd el sentit i esdevé una societat consumista, narcisista i escèptica. Quan es dóna, supera la por i transforma els reptes en signes d'esperança. La comunitat necessita la religió que pugui oferir una utopia realista d'esperança. La societat, per molt evolucionada que sigui, quan renuncia a la recerca religiosa s'haurà de conformar amb una visió penúltima de la realitat humana. La visió última de l'existència humana escapa a la mirada exclusivament empírica de la vida. En canvi, la religió pot oferir a la perspectiva humana més evolucionada una utopia realista esperançada. El realisme és el fruit de la maduresa. L'esperança és el fruit de la fe. El realisme i l'esperança condueixen a la caritat.

La metodologia de la hipòtesi multidimensional és un camí de diàleg que pot estimular la comunicació i l'opció de compartir els béns a l'interior de la comunitat humana i pot oferir a la teologia la possibilitat de dialogar, per una banda, amb el món secular pluralista tot cooperant en la recerca del bé comú i, per una altra banda, acompanyar la maduració antropològica i espiritual de la comunitat cristiana. La comunitat reunida a l'entorn del Crist és la condició de possibilitat per tal que la presència del creient en la societat esdevingui una presència humil, realista, joiosa i eficaç. La comunitat cristiana, en primer lloc, és el medi de cultiu d'aquest procés intern de maduració que pot superar el tancament del fonamentalisme i la superficialitat del gnosticisme. La comunitat cristiana és també el mitjà pedagògic i teològic necessari per a l'acompanyament de les persones en la superació de la passivitat, el sectarisme i l'escepticisme. La comunitat cristiana, finalment, és el portallànties que duu la llum de l'evangeli i la posa al servei de la vida.

Aquesta necessitat de la vida de comunitat és tan important que, com ja hem afirmat, és la condició de possibilitat per a la mateixa existència teològica.

Quan hi ha vida de comunitat les dificultats esdevenen possibilitats per a créixer, i quan no n'hi ha, tard o d'hora la reflexió teològica fa crisi i queda desconnectada de la realitat social i eclesial. El que cal, però, és que les comunitats siguin vives segons l'evangeli, és a dir, revitalitzades, vertebrades i articulades a l'entorn de la Paraula de Déu, la pregària contemplativa, la caritat eficient i l'eucaristia, tal com assenyala el Nou Testament (Ac 2,42). Altrament les comunitats tenen el perill d'esdevenir formalistes, burocràtiques i, en definitiva, sense cap significació.

Entre les característiques més importants que cal potenciar per a la revitalització de les comunitats cristianes podem assenyalar les que va subratllar el Concili Tarraconense en la resolució primera, que, de fet, és una introducció i el fons teològic de totes les altres resolucions conciliars:

«El Concili urgeix, per tant, la revitalització, la vertebració i l'articulació de totes les comunitats cristianes, les quals tenen com a centre la persona de Jesucrist, per tal que siguin evangelitzadores i evangelitzades: acollidores, fidels a la missió d'ajudar gent molt diversa a refer la seva experiència de Déu, humils, fraternes i obertes a les altres comunitats».⁶⁹

6. Servei gratuït al món

Si hi ha una bona relació i comunicació a l'interior de la societat i a l'interior de la comunitat cristiana es pot construir un «pont» de contacte, de diàleg i de solidaritat entre la comunitat civil i la comunitat cristiana.⁷⁰ La comunitat civil ve de la creació de Déu i té consistència i sentit per ella mateixa. La societat té plantejats uns reptes, genera uns signes d'esperança, és un marc obert on conflueixen totes les recerques i les esperances humanes, i per aquesta raó està oberta a la lluminositat de la revelació, ja que el Déu de la creació i el Déu de la revelació són el mateix Déu. Per aquesta confluència de la creació i la revelació no solament no hi ha cap contradicció entre la comunitat civil i la comunitat cristiana, sinó que, quan hi ha maduresa entre ambdues, es dona una complementarietat molt necessària. La comunitat cristiana és una part de la societat civil que ha acollit la Paraula de Déu, és a dir, la lluminositat i l'amor del Crist. Per una banda, participa dels reptes i els signes d'esperança de la comunitat civil i, per una altra banda, viu l'experiència evangèlica de la fe a l'interior de l'experiència humana.

El servei de l'Església al món –també la tasca de la teologia– consisteix a fer un pont entre les alegries i les tristeses, les esperances i les angoixes de la comunitat civil i la comunitat cristiana (GS, 1). Aquest pont l'hem de fer entre

69. Resolució primera (paràgraf final) del CPT.

70. Karl BARTH, *Comunidad civil y comunidad cristiana*, Barcelona: Fontanella 1976.

tots, i solament és possible com a fruit d'un diàleg edificat en la sinceritat i la veracitat. El diàleg, doncs, és l'estímul que pot ajudar la persona concreta a comprometre's en la tasca de respectar i potenciar la dignitat de la persona humana. Aquest pont comença a edificar-se quan hi ha una persona concreta que esdevé un «laboratori» antropològic i espiritual que acull la Paraula de Déu per mitjà de la fe i practica la metodologia de la hipòtesi multidimensional per mitjà del diàleg. Quan hi ha una persona que fa aquesta opció, s'inicia un procés d'autocomunicació interna que prepara la persona per a la comunicació, la cooperació i la corresponsabilitat.

El procés de construcció del pont de solidaritat oberta continua creixent quan un col·lectiu de persones madures inicia un «pacte de cooperació»⁷¹ de cara a la transformació del món. Aquesta transformació va orientada a potenciar el respecte a la dignitat de la persona, l'esforç per edificar una societat justa i l'obertura als qui pensen diferent. La metodologia de la hipòtesi multidimensional potencia els pactes de cooperació i realitza aquesta tasca perquè ajuda a buscar allò que uneix abans que allò que separa. El procés arriba a la maduresa quan tothom ofereix el bo i millor de si mateix en favor del bé comú de la humanitat i dóna testimoni de les pròpies creences personals, socials i religioses. Aleshores el respecte al pluralisme de la societat secular queda enriquit pel discerniment de l'experiència humana des de la ideologia i el sistema de valors i, en el cas dels creients, a més a més per la lluminositat de l'experiència que brota de la fe. La preparació de les persones i dels grups per a poder treballar en la línia de la metodologia de la hipòtesi multidimensional és una tasca noble que fa possible el creixement del bé comú. La tasca teològica pot i deu treballar en aquesta perspectiva per a retornar la teologia a la comunitat cristiana i, d'aquesta manera, ajudar-la en la seva tasca de l'evangelització del món.

La teologia té plantejat aquest doble repte –compartir amb les cultures la recerca crítica del sentit de la vida i l'acompanyament de la vivència de la fe– i ha de resoldre ambdós reptes positivament si vol ajudar la comunitat cristiana a viure la comunió i l'evangelització i, més encara, si vol tenir carta de ciutadania en la societat secular.

CONCLUSIÓ

En aquesta meditació teològica hem intentat mostrar que la hipòtesi multidimensional pot esdevenir una metodologia adient per a una recerca teològicopastoral oberta al diàleg amb el món secular. Aquesta metodologia no es confon amb la recerca purament científica, antropològica i filosòfica. Tampoc no supleix la investigació estrictament teològica, és a dir, la recerca bíblica, patris-

---

71. *Tratado de teología pastoral*, 219-228.

tica, històrica i sistemàtica. La hipòtesi multidimensional té en compte i respecta la metodologia científica, antropològica, filosòfica i teològica, però suggereix la necessitat d'interrelacionar les seves descobertes de cara a donar resposta a les necessitats concretes de la persona i de la comunitat. La hipòtesi multidimensional, doncs, és una metodologia convenient per a dinamitzar i innovar la recerca de la teologia pastoral.

Ramon PRAT I PONS
Taquígraf Martí, 9, 3-2
E - 25008 LLEIDA

Summary

The article is a reflection concerning the importance of the theological method in pastoral theology research and its renewal. It first points out the problematic, the challenges and the signs of hope. The body of the article elaborates the founding principals, the criteria that determine its direction and the guidelines governing actual practice. In the conclusion, it suggests a methodology suitable for pastoral-theological research which is open to dialogue with the secular world.